

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV TRANSLATOLOGIE

Bakalářská práce

KRYŠTOF HEROLD

Komentovaný překlad vybraných kapitol z knihy *Comparative European Politics*. Josep Maria Colomer, London: Routledge, 2008

Annotated Czech Translation of Selected Chapters from “*Comparative European Politics*”. Josep Maria Colomer, London: Routledge, 2008

ZADÁNÍ

Zadaný text přeložte do češtiny a svůj překlad doplňte překladatelským komentářem v rozsahu min. 20 normostran. V komentáři nejprve celkově charakterizujte výchozí text: uveďte, s jakým cílem byl text napsán a jaké stylistické postupy autor volí k dosažení svého záměru. Dále popište, na jaké problémy jste v překladu narazil, a zdůvodněte použité překladatelské postupy a nezbytné posuny, které jste v překladu provedl na úrovni lexika, syntaxe a především v rovině stylistické. Postupujte přitom od celkové koncepce svého překladu k dílčím řešením. Komentář opatřete bibliografickým soupisem použitých primárních i sekundárních zdrojů, včetně internetových.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu práce, Mgr. Davidu Mračkovi, Ph.D., za cenné rady, kritické připomínky a tolik potřebnou motivaci.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

podpis

ABSTRAKT

Bakalářská práce sestává z překladu a následného komentáře. Překládaný text pochází z publikace Comparative European Politics a pojednává o politických stranách a volbách ve Spojeném království a Irsku. Komentář zahrnuje nejprve profil cílového textu a analýzu vnětextových a vnitrotextových faktorů ve výchozím textu. Další části jsou věnovány metodě překladu a rozboru problémů v překladu a překladatelských posunů.

KLÍČOVÁ SLOVA

překlad, překladatelská analýza, překladatelské postupy, překladatelské posuny, překladatelské problémy, styl, text, lexikum, syntax, Spojené království, Velká Británie, Irsko, stranické systémy, volební systémy

ABSTRACT

The present bachelor thesis comprises of the translation and the commentary on it. The source text comes from “Comparative European Politics” and deals with political parties and elections both in the United Kingdom and Ireland. The commentary begins with the profile of the target text and the source text analysis of extratextual and intratextual factors. The remaining chapters describe the translation method and discuss encountered translation problems as well as translation shifts.

KEYWORDS

translation, translation analysis, translation methods, translation shifts, translation problems, style, text, lexis, syntax, the United Kingdom, Great Britain, Ireland, party systems, electoral systems

OBSAH

ÚVOD	6
1. PŘEKLAD	7
2. KOMENTÁŘ	29
2.1 PROFIL CÍLOVÉHO TEXTU	29
2.2 PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA VÝCHOZÍHO TEXTU	30
2.2.1 VNĚTEXTOVÉ FAKTORY	31
2.2.2 VNITROTEXTOVÉ FAKTORY	35
2.3 PŘEKLADATELSKÁ METODA	40
2.4 PROBLÉMY V PŘEKLADU	40
2.4.1 POJMOSLOVÍ A REÁLIE	40
2.5 PŘEKLADATELSKÉ POSUNY	51
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
PŘÍLOHA – TEXT ORIGINÁLU	60

ÚVOD

Britská politická scéna prochází neustálými proměnami, čehož můžeme být svědky i v současné době (vzpomeňme na skotské referendum, nedávné britské volby a chystané referendum o setrvání v Evropské unii). Politický systém Irska je vedle toho svérázný sám o sobě – používá se zde poměrně netradiční volební systém a vývoj stranického systému, k němuž došlo během minulého století, láme hlavu nejednomu studentovi politologie. Také z těchto důvodů je kniha, jejíž část je na následujících stránkách přeložena, jednou z cenných příruček k politice na evropském kontinentu. V době vydání nabízela aktuální pohled na vybrané země skloubený s pochopením jejich nedávného politického vývoje.

První částí této práce je z angličtiny do češtiny přeložená část kapitoly o Velké Británii a Irsku. Vybrali jsme ji nejen kvůli zajímavému tématu, ale také proto, že stěžejním úkolem překladatele je v tomto případě převod terminologie. Druhou část, tedy komentář k překladu, začínáme profilem cílového textu, kde jsme se chtěli alespoň částečně přiblížit reálné situaci z praxe a vytvořit si jakési fiktivní zadání. Následná analýza výchozího textu se drží zejména známého modelu Christiane Nordové, jehož znalost je základem překladatelovy analytické výbavy. Nazření výchozího textu je poté konfrontováno právě s cílovým profilem a výsledkem je stanovení překladatelské metody. V předposlední kapitole se zabýváme problémy v překladu, zejména výše zmíněným převodem pojmosloví. Nakonec probíráme vybrané překladatelské posuny dle typologie Antona Popoviče.

Velká Británie a Irsko

Rozdíly ve stranické vládě

Ian Budge

Spojené království zahrnovalo území dnešní Irské republiky do roku 1922. Irsko převzalo ze společného státu většinu svých politických institucí a velkou část politické kultury. Přestože rozdělení země bylo násilné, vztahy mezi nástupnickými státy jsou dost možná nejtěsnější v západní Evropě. V obou státech se hovoří anglicky. Anglie, počtem obyvatel tvořící přibližně pět šestin populace britských ostrovů, a především ekonomicky a kulturně nesmírně vlivný Londýn zůstávají společenskými centry bez ohledu na formální politické uspořádání. Irští občané s trvalým pobytem ve Spojeném království mohou hlasovat ve všech britských volbách a obyvatelé sporného území Severního Irsku mají automaticky právo na britské i irské občanství.

Územní rozdíly na britských ostrovech samozřejmě existují. Jinak by nedošlo k irskému odtržení a devoluci v podobě vzniku regionálních parlamentů v Severním Irsku, Skotsku a Walesu (1997–1999). Tyto třenice se však odehrávají v kontextu jednotící kultury. Ústřední instituce Spojeného království i Irsku se mohou pyšnit ojedinělou stabilitou. Tradice parlamentní vlády, kdy je moc soustředěna v kabinetu opírajícím se o stranickou většinu v dolní komoře, sahá v obou zemích do roku 1868. Systém, který tehdy vznikl v Británii, se ve své podstatě (ani na úrovni státní správy) nezměnil. Přežil přenesení pravomoci (v případě Irsku), dvě světové války, dvě sociální a politické revoluce v poválečném období a beze změny vkročil do jednadvacátého století. Podobná stabilita je sama o sobě dobrá. Avšak omezená schopnost tradičních institucí vypořádat se s množstvím nových úkolů může limitovat zasahování vlády do socioekonomické sféry.

Ve světle výrazných politických a kulturních podobností Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a Irské republiky se jejich odlišnosti zdají ještě zajímavější. V podstatě lze vysledovat jeden či dva klíčové institucionální rozdíly, které mezi strategiemi politických stran, a tudíž i politickými výstupy, vytváří v obou státech velké rozdíly. Můžeme tedy provést řízené srovnání jejich institucí a zjistit, proč se navzdory množství podobností současná politika dvou sousedních zemí tolik liší. Základ těchto odlišností nalezneme ve volebním systému a způsobu, jakým odráží základní štěpení.

VOLBY

Základní štěpení a politické otázky

Za hlavní britské štěpení se většinou považuje třída – její základ stojí na souhrnu sociálních rozdílů v typu zaměstnání (manuální práce v továrnách versus ostatní typy), vzdělání, přízvuku, životním stylu, místě a typu bydlení, členství v odborech, příjmu a z nich vyplývající životní praxi. Třídní štěpení zesílilo mezi válkami, kdy oddělením jižní části Irska zaniklo štěpení teritoriální, které procházelo celou společností, a snížil se význam otázky náboženství jako hybné politické síly. Vliv třídy na volební výsledky kulminoval ve volbách konaných v poválečném období 1945 až 1959.

Třídní štěpení stálo v těchto letech za konfliktem mezi labouristy a konzervativci, během něhož se dále vyostřilo. Ústup náboženského štěpení a štěpení na irské otázce oslabil a téměř zlikvidoval starou Liberální stranu, jejíž podpora pocházela ze všech tříd. Soupeření tří stran se do roku 1935 transformovalo do soutěže stran v podstatě dvou. Tato situace přetrvávala na úrovni voleb do roku 1964 a kvůli volebním mechanismům popsaným níže byli labouristé a konzervativci jedinými vážnými soupeři o vládní moc až do 80. let.

Sociální základ třídního štěpení s koncem 50. let zeslábl. Stalo se tak částečně kvůli změnám v průmyslu a ekonomice, které co do počtu oslabilly dělnickou třídu manuálně pracující v továrnách a sjednocenou v odborech – právě ta tvořila jádro podpory labouristů. Na úkor průmyslové výroby rostly služby a výroba jako taková se proměnila. Poklesl význam kvalifikovaných nebo částečně kvalifikovaných manuálních pracovníků,

jako byli loďaři a horníci, a dokonce i dělníků, kteří vykonávali monotónní práci u pásů, například v automobilkách. Byli nahrazeni lépe vyškolenými nebo přizpůsobivějšími pracovníky, mnohdy na částečný úvazek. Ženy v té době tvořily až polovinu pracovní síly a země zažívala příliv imigrantů z jižní Asie a východní Evropy. Život většiny dělníků se čím dál více lišil od života tradičního dělníka, který byl členem odborů a po celý život zůstával v jednom zaměstnání, v jednom podniku a často v jednom domě. K prohloubení ekonomických změn přispělo vyrovnávání společnosti způsobené tím, že byl v letech 1945 až 1948 labouristy zaveden komplexní sociální stát.

Tabulka 2.1 Volby do Dolní sněmovny, 1945–2005

Rok	Účast	Labouristé	Liberálové	Konzervativci	Skotsko a Wales	Ostatní
1945	76	48	9	40	0	3
1950	84	46	9	44	0	1
1951	83	49	3	48	0	0
1955	77	46	3	50	0	1
1959	79	44	6	49	0	1
1964	77	44	11	43	1	1
1966	76	48	9	42	1	0
1970	72	43	8	46	1	1
1974	79	37	19	38	3	3
1974	73	39	18	36	4	3
1979	76	37	14	44	2	3
1983	73	28	25	42	2	3
1987	75	31	23	42	2	2
1992	80	34	18	42	2	4
1997	72	43	17	31	3	6
2001	59	42	19	33	3	6
2005	61	35	22	32	4	7

Poznámka: „Skotsko a Wales“ zahrnuje Skotskou národní stranu a Plaid Cymru (Velšskou národní stranu). Hlasy pro severoirské a jiné malé strany jsou obsaženy v kategorii „Ostatní“.

Tradiční, neměnné základy třídního štěpení se tak po roce 1959 začaly rychle rozpadat. Tento proces se v 60. a 70. letech projevil nárůstem počtu hlasů pro liberály a zvýšenou volební volatilitou. To nejprve vedlo k rychlému střídání konzervativců a labouristů ve vládě. Avšak v 80. letech labouristům ubyla značná část hlasů a konzervativci získali relativní většinu (42 procent) dostatečně silnou na to, aby se u moci drželi trvale, a zdálo se, že na probíhajících společenských změnách vydělali nejvíce, zatímco labouristé byli hlavními poraženými. Liberální demokraté, posílení na počátku 80. let odštěpením sociálních demokratů od labouristů, si ve volbách také polepšili a svými výsledky (zejména v roce 1983) labouristům konkurovali. Výše uvedené dokládá tabulka 2.1, znázorňující volební podporu hlavních stran a volební účast v poválečném období.

Všeobecné volby roku 1997 se z hlediska stranické politiky staly zlomovým bodem. Labouristé dosáhli na úkor konzervativců velké parlamentní většiny, přestože obdrželi pouze 43 procent hlasů. Liberálové počet svých poslanců zdvojnásobili a poprvé se v poválečném období stali významnou parlamentní silou. Skotští a velšští nacionalisté zůstali na svém. Tyto výsledky se víceméně opakovaly ve volbách v letech 2001 a 2005, ale klíčovou změnou byl propad volební účasti z více než 70 procent na přibližně 60 procent. Úspěch labouristů a v menší míře i liberálů bývá připisován dovednosti oslovit nový beztřídní typ voliče zejména na jihovýchodě Anglie a zároveň si udržet staré základny na periferiích. Ty jsou však nyní, jak ukazuje tabulka 2.2, vystaveny tlaku.

Tabulka 2.2, jež uvádí výsledky hlasování do zákonodárných sborů ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku, ilustruje teritoriální rozdíly v britské politické loajalitě. Skotská národní strana se nedávno stala stranou, která má ve Skotsku relativní většinu. Skotsko a Wales na rozdíl od Severního Irsku silně podporuje labouristy, ale také nacionalistické strany prosazující nezávislost regionu. Křesla v zákonodárném shromáždění Severního Irsku si mezi sebou rozdělují britští unionisté a irští nacionalisté.

Tabulka 2.2 Britské regionální volby, 1998–2007

	Labouristé	Liberálové	Konzervativci	Nacionalisté	Ostatní
Skotsko – Parlament					
1999	39	14	16	29	2
2003	35	15	17	24	9
2007	32	16	17	33	2
Wales – Národní shromáždění					
1999	38	14	16	28	4
2003	40	14	20	21	5
2007	32	15	22	22	9
Severní Irsko – Shromáždění					
1998	–	7	39	36	18
2003	–	4	49	41	6
2007	–	5	45	41	5

Poznámka: V rámci Severního Irsku označují „konzervativci“ demokratické a ulsterské unionisty, „nacionalisté“ zahrnují stranu Sinn Féin a Sociálně demokratickou a labouristickou stranu.

Také některé regiony v Anglii se potýkají s podobnými problémy jako Skotsko a Wales (úpadek průmyslu, nezaměstnanost a sociální deprivace), a podporují tudíž převážně labouristy. Obecně platí, že čím více na sever a na západ od Londýna, tím méně hlasů získávají konzervativci a tím úspěšnější bývají labouristé a liberálové.

Odlišnosti v obvyklých regionálních výsledcích znázorňují podstatný rys hlavního politického štěpení v Británii – na třídě jako takové je založeno pouze z části. Ve skutečnosti by bylo přesnější ho popsat jako soubor regionálních a třídních konfliktů spíše než pouze těch třídních. Jde o takový soubor, v němž je nyní teritoriální a regionální rozměr důležitější než třída, pokud od sebe obě složky vůbec lze oddělit.

Za sociálním i politickým překryvem teritoriálního a třídního štěpení se skrývá skutečnost, že se zpracovatelský a těžební průmysl spojený s průmyslovou revolucí

devatenáctého století – hornictví, ocelářství, loďářství a textilní průmysl – rozvinul nikoli v jádru Británie, nýbrž na periferiích – ve Skotsku, Walesu, Cornwallu a na severu Anglie, spíše než v Londýně a na jihovýchodě. Proto také klasický průmyslový proletariát vznikal v těchto oblastech, v nových metropolích, jako jsou Glasgow, Manchester, Leeds, Newcastle či Cardiff, a v přidružených hornických a továrních městech. V mnoha ohledech byla kulturní a sociální zkušenost těchto oblastí utvářena existencí nové třídy a jejím společenským a politickým bojem. Existující regionální odlišnosti oproti jihovýchodu Anglie, který představuje baštu zavedených institucí a tradiční elity, byly třídními rozdíly jednak posíleny a jednak došlo k vzájemnému provázání obou štěpících faktorů.

Proměna průmyslu přinesla v posledních dvou dekadách 20. století částečný zánik starých průmyslových odvětví na severu a západě. Okolo Londýna, největšího centra obchodu a komunikace, se rozvinul nový sektor služeb. Negativní přerozdělování majetku směrem od chudých k bohatým, za nímž mezi lety 1979 a 1997 stála politika konzervativních vlád, ve stejnou dobu nejhůře zasáhlo periferie, kde se soustředilo větší množství chudých.

V 80. letech tak došlo k návratu teritoriální podstaty britské politiky: konzervativní vlády dosahovaly parlamentní většiny díky jihovýchodu Anglie, poslanci labouristů pocházeli téměř výhradně ze severu a západu. V krajních případech neměli konzervativci žádné zastoupení ve Skotsku a Walesu, zatímco téměř žádný z labouristických poslanců nepocházel kromě strádající oblasti v centrální části Londýna z jihovýchodu Anglie. Jelikož se však v letech 1997 a 2001 labouristům podařilo voliče z jihovýchodu oslovit, základna konzervativců v této oblasti je nyní ohrožena.

Ostré teritoriální rozdíly podtrhují podstatný rys britského politického konfliktu mezi koalicí rozptýlených (sociálních i teritoriálních) skupin, jež podporují labouristy, a privilegovanou skupinou v centru podporující konzervativce, kteří tak mohou své postavení při oslovování voličů vylepšovat tím, že zastávají národní „britský“ zájem. Obnovení liberálové, kteří ještě mohou propast mezi labouristy a konzervativci překlenout, jsou penalizováni volebním systémem, jenž upřednostňuje strany soustředěné v regionech. V parlamentu proto disponovali jen několika křesly, i když obdrželi čtvrtinu všech hlasů.

Naproti tomu nacionalistické strany s koncentrovanější místní podporou mohou své zastoupení zvětšovat.

Hlubšího pochopení koncentrované a kumulativní povahy centrálního politického rozdělení Británie lze dosáhnout srovnáním s Irskou republikou. Odtržení od Spojeného království se nejvíce zamlouvalo společensky nejvýraznějším vrstvám v Irsku, katolickému rolnictvu na venkově a maloměstské buržoazii. Na straně protestantů vyvolalo dramatickou odezvu, a to především v jediném industrializovaném regionu ostrova – v oblasti Belfastu na severu. Proto došlo po vyhlášení nezávislosti k rozdělení – venkovský jih a západ utvořil republiku, zatímco Severní Irsko zůstalo provincií Spojeného království.

V nové republice nebylo na první pohled žádné sociální štěpení, podle kterého by se mohl uspořádat nový stranický systém. Vznikající rozdíly mezi jednoznačně největším městem Dublínem a zbytkem země upozadila bezodkladná otázka, zda přijmout rozdělení, nebo dále bojovat. Na jejím základě se nový stranický systém zformoval během probíhající občanské války. Ze skupiny podporující dohodu, která sestavila první vládu, vznikla Fine Gael (Strana Gaelů), zatímco Fianna Fáil (Vojáci osudu) se zformovala z hnutí vystupujícího proti ústavě a od roku 1932 byla téměř nepřetržitě vládní stranou. Z obou názvů je patrný apel na irský nacionalismus. Obě strany zastávaly společenské doktríny formulované katolickou církví. Ve Fine Gael byla tendence prosazovat ekonomické zájmy Dublinu a východního pobřeží, tak jak je chápala vyšší buržoazie. Fianna Fáil ve 30. letech vybudovala alianci západních drobných zemědělců a dublinské dělnické třídy. Toto rozdělení však bylo velmi neurčité a snadno podléhalo taktickým a volebním manévřům. Fianna Fáil vytvořila volební koalici, která bezmála disponovala většinou, tudíž jediná šance Fine Gael na vládnutí spočívala ve spojenectví s menšími stranami, často radikálně agrárními či proletářskými. Od 50. let byla jejím spojencem stále častěji Labour Party.

Labour Party, odnož britského labouristického hnutí, se od nacionalistických sporů 20. let držela stranou a usilovala o sociální reformu. Z toho důvodu měla trvale menšinové postavení a v národních volbách dosahovala průměrně 10 procent hlasů. Zatímco ve 30. letech podporovala Fianna Fáil, v 50., 70. a 80. letech byla výměnou za reformní sliby v koalici s Fine Gael. Rostoucí volatilita voličů a stranického systému v 90. letech, spojená

s hospodářským rozmachem a následným úpadkem, přinesla labouristům větší podporu (zejména v Dublinu, kde v roce 1992 získali 26 procent hlasů). Díky tomu se Labour Party stala pro Fianna Fáil žádoucím partnerem v nové koaliční vládě, která vznikla po volbách toho roku. Poté labouristé do roku 1997 vládli spolu s Fine Gael. Fianna Fáil od roku 1997 jako koaličního partnera upřednostňuje Progresivní demokraty, kteří jsou zastánci volného trhu.

Tabulka 2.3 Volby do irského parlamentu, 1948–2007

Rok	Účast	Labouristé	Fine Gael	Fianna Fáil	Ostatní
1948	74	9	20	42	19
1951	75	11	26	46	7
1954	76	12	32	43	7
1957	71	9	27	48	16
1961	71	12	32	44	13
1965	75	15	34	48	3
1969	77	17	34	46	3
1973	77	14	35	46	5
1977	76	12	31	51	7
1981	76	10	37	45	8
1982	74	9	37	47	6
1982	73	9	39	45	6
1987	73	6	27	44	11
1989	69	10	29	44	17
1992	69	19	25	39	17
1997	68	10	28	39	21
2002	64	11	22	41	26
2007	66	10	27	42	20

Poznámka: Hlasy jsou počítány podle prvních preferencí na volebních lístcích.

Můžeme říci, že relativně volná a neideologická povaha stranické politiky v Irské republice odráží širokou shodu nad hlavními otázkami, podepřenou statusem Irska coby malé země na evropské periferii. Vzhledem k tradiční neutralitě se od něj neočekává, že by vstupovalo do mezinárodních aliancí typu „Válka proti terorismu“. Z EU může čerpat vysoké příspěvky, aniž by na sebe strhávalo příliš pozornosti. Přestože vliv církve na společnost klesá, katolická společenská doktrína má v otázkách, jako jsou potraty a rozvody, nadále silné slovo. Její dopad na každodenní život občanů je však zmírněn skutečností, že v blízkém Spojeném království je obojí dostupné. Nebezpečná a naléhavá otázka – jakou podporu vyjádřit násilnému nacionalismu v Severním Irsku – přestala být relevantní v okamžiku, kdy se v Severním Irsku začal uplatňovat princip sdílené výkonné moci a země přijala systém, který má v podstatě podobu irsko-britského kondominia. Dlouhodobým důsledkem jsou možná politické zisky Sinn Féin, irských nacionalistů na severu i jihu Irska. Ti však hlavní strany na jihu zatím neohrožují, zejména poté, co v těchto oblastech přišli v roce 2007 o hlasy.

Britská politika je naproti tomu v novém století čím dál více otřesena tím, že New Labour podpořila intervenci do Iráku a americkou „Válku proti terorismu“. Zatímco vedení obou hlavních stran politiku podpořilo, rozdělila tato otázka labouristy zevnitř a zapříčinila odliv tradičních aktivistů a přívrženců – především na britských periferiích. Prvním důsledkem je postupný úpadek strany ve Skotsku a Walesu, jak v roce 2007 naznačil úspěch Skotské národní strany (SNP), a narušení základny podporovatelů v severní Anglii. Obraz britské Konzervativní strany se mezitím pod novým předsedou Davidem Cameronem posouvá z pravice ke středu, přestože jeho politické postoje zůstávají nepříliš čitelné.

Volební a stranický systém

Srovnání britského a irského volebního systému ukazuje, pokud je zapotřebí to dokazovat, že rozdíly v pravidlech přepočítávání hlasů na křesla mají zásadní vliv na řešení podobných otázek a obecně na národní politiku. Irský volební systém (jednoho přenosného hlasu) je více než ten britský zaměřen na dosahování proporčnosti mezi podíly stran na hlasech a parlamentních křeslech. Voličům také nabízí větší výběr mezi stranami

a kandidáty. V jednomandátových obvodech s relativními většinami podle britského vzoru by si Fianna Fáil, která od roku 1932 ve volbách většinou získala nejvíce hlasů, zajistila v Irsku téměř nepřetržitou většinovou vládu. V současném systému jednoho přenosného hlasu ve vícemandátových obvodech musela místo toho často sestavovat menšinovou vládu s vnější podporou – a nyní sestavuje koalice. Naopak irský systém aplikovaný na Británii by po celé poválečné období vedl k menšinovým a koaličním vládám a vyvolal by zřetelné rozdíly ve stylu a politice stran, nemluvě o institucionálním fungování vlády.

Při všeobecných volbách se ve Spojeném království používá metoda „prvního v cíli“ neboli volební systém s jednomandátovými obvody a relativními většinami. Jak název napovídá, v každém obvodě je do parlamentu zvolen jeden poslanec, který obdržel více hlasů než soupeři. Nadpoloviční většinu získat nemusí. V krajních případech vítězí poslanci se ziskem 33 či dokonce 25 procent hlasů, pokud mají více než kdokoli z ostatních.

Křesla kvůli tomu získávají strany se silnou místní podporou, a pokud se tato podpora rozkládá na velkém území, mají šanci na získání většiny mandátů a sestavení vlády. Lokální menšiny zastoupeny nebývají. Strany, jejichž podpora je rovnoměrně rozprostřena po celé zemi jako v případě Liberálních demokratů, obsazují relativně málo křesel. To je důvodem obrovského nepoměru mezi podílem Liberálních demokratů na hlasech a na křeslech. (V roce 1983 získali se svými partnery 26 procent hlasů, ale pouze 3 procenta parlamentních křesel.) Liberální demokraté jsou téměř všude v silné místní menšině, a obvykle proto na křesla nedosáhnou. Dostatečně širokou podporu na to, aby byli v parlamentu zastoupeni velkým množstvím poslanců, mají labouristé a konzervativci.

Jak jsme však viděli, tato podpora je soustředěna v regionech – konzervativci dosahují relativních většin na jihovýchodě Anglie a labouristé na západě, na severu, ve Skotsku a ve Walesu. Navzdory tomu, že v oblastech, kde má převahu jedna strana, tvoří stoupenci druhé velké strany nezanedbatelnou menšinu, není tato menšina zastoupena. Systém tedy zdůrazňuje rozdíly v regionální podpoře, takže konzervativci, co se zastoupení v parlamentu týče, čím dál více vypadají jako regionální strana jihovýchodní Anglie.

Kdyby třetí strana, například Liberální demokraté, získala 37–38 procent hlasů, její podpora by v určitých oblastech nevyhnutelně postačovala na to, aby rychle nasbírala

parlamentní křesla. Míra podpory potřebná k získání vlivu je to však velmi vysoká. Ve svém důsledku metoda „prvního v cíli“ konsoliduje a stabilizuje existující stranický systém, a vzdoruje tak velkým hnutím požadujícím změnu. Až tato hnutí nabydou na síle, dojde možná ke změně tak rychle, že to politickou situaci ještě více destabilizuje.

Stejně tak je potřeba brát v úvahu regionálně silné strany, jako jsou velšští a skotští nacionalisté. Dokáží vyvolat soustředěnou regionální podporu, a tudíž nedostatečným zastoupením netrpí do té míry jako Liberální demokraté. Skotští nacionalisté však nedostatečně reprezentováni jsou, a to ve prospěch labouristů. Pokud by současný zisk třetiny skotských hlasů navýšili ve všeobecných volbách o dalších 10 procent, dosáhli by najednou na většinu skotských křesel. Politickým následkem by byl okamžitý požadavek nezávislosti.

Zatvrzelost metody „prvního v cíli“ tudíž národním stranám umožňuje ignorovat mnoho politických hnutí a jejich požadavků. Tam, kde jejich podpora ještě více posílí, třeba vinou frustrace z politického patu, nastane kvůli volebnímu systému, který náhle zachytí sílu hnutí, kritická situace. To by mohlo objasnit skutečnost, že teritoriální či konstitucionální změny v Británii mají sklon přicházet pohromadě, jako se stalo v letech 1997–1999, po dlouhém období, kdy byli političtí činitelé nepozorní a nereagovali.

Volební systém má také vliv na způsob jednání a chování britské vlády. Poslanci nemusí ve volbách soupeřit se stranickými kolegy. Jejich pozornost se tím pádem obrací spíše k národním než k lokálním záležitostem, protože ke zvolení jim pomůže nominace národní stranou podmíněná souhlasem vedení. Závislost poslanců na národním vedení také přispívá k silné stranické disciplíně v parlamentu. Formálně se stranická politika domlouvá na zasedáních poslanců strany (a podléhá schválení na výroční stranické konferenci). V obou případech v praxi opanuje diskuzi předsednictvo, zejména pokud je ve vládě.

Britský volební systém tedy přímo i nepřímo redukuje množství stran tím, že jejich počet v parlamentu fakticky omezuje na dvě. Obvykle také jedné z nich poskytuje jednoznačnou parlamentní většinu, a dává tak vzniknout silné většinové vládě tvořené jednou stranou, ačkoli z volebního hlediska jde ve skutečnosti o systém tří stran.

Irský systém naproti tomu funguje tak, že voličům v rámci obvodů, kde se obvykle

rozhoduje o třech nebo čtyřech mandátech, umožňuje řadit kandidáty v pořadí dle vlastní preference. Hlasy jsou počítány tak, že se (1) stanoví „volební kvóta“, po jejímž dosažení je kandidát zvolen a která se rovná celkovému počtu hlasů vydělenému číslem o jedna větším než počet křesel, poté (2) je zvolen nejpobulárnější kandidát a jeho hlasy, které přebývají nad volební kvótou, se rozdělí ostatním kandidátům v poměru daném podílem na druhých preferencích na lístcích pro zvoleného kandidáta. (3) Po tomto přerozdělení je zvoleným prohlášen druhý nejpobulárnější kandidát a jeho přebývající hlasy se mezi zbývající kandidáty rozdělí stejným způsobem. (4) Stejná procedura se opakuje dokud nejsou přidělena všechna křesla.

V irském systému je silná místní podpora v obvodu velmi důležitá pro všechny jednotlivé kandidáty, protože i když voliči upřednostňují jejich stranu, mohou se sami umístit hluboko pod svými kolegy a nebýt zvoleni. Takové nebezpečí v britském systému neexistuje (viz níže), zatímco u irských poslanců upevňuje silné místní zakotvení a relativní nezájem o národní záležitosti, což na druhé straně přispívá k autonomii národního vedení. Nadto existuje silná motivace pro utváření volebních koalic, protože v nich strany mohou na oplátku vzájemně přesvědčovat voliče, aby na druhém místě hlasovali pro jejich partnery. Tuto taktiku používala v 70. a 80. letech úspěšná volební koalice Labour Party a Fine Gael. Vícemandátové obvody také na rozdíl od britského systému dopřávají naději na obsazení křesla silným místním menšinám. Malé strany tak nemusí být v místní většině, aby dosáhly zastoupení v parlamentu. Díky této vlastnosti systém udržuje irské labouristy při životě a vzhledem k tomu, že se Fianna Fáil již nebrání vládnutí v koalici, umožňuje labouristům a Progresivním demokratům hrát klíčovou roli v rozhodování o tom, která z větších stran pohládne.

Dva faktory však tendenci rozptylovat parlamentní křesla mezi strany a sestavovat koaliční vlády zmírňují. Jedním je silná společensko-politická základna Fianna Fáil, která mnohokrát sestavovala téměř většinovou vládu. Druhým je vliv tradic a institucí převzatých z Británie (například kolektivní odpovědnost kabinetu), které tíhnou k jednobarevné vládě. Skutečnost, že zde vzniká systém, který z hlediska voleb zahrnuje čtyři strany, nebo alespoň dvě a další dvě z poloviny, napovídá, že Irsko díky jednomu přenosnému hlasu směřuje k systému stranických koalic. V Británii zatím volební systém

zabraňuje tomu, aby obsazení parlamentu a složení vlád odráželo volební úspěchy Liberálních demokratů. Není s podivem, že jedním z jejich hlavních cílů je to změnit.

STRANY

Jak naznačuje diskuze výše, mezi britskými stranami najdeme jako jinde v Evropě celou škálu ideologických tendencí: od menšinového nacionalismu přes zelené a levicové socialistické strany až po nejsilnější labouristy, liberální demokraty a konzervativce. Chybí pouze křesťanská demokracie, ačkoli strana severoirských unionistů a Sociálně demokratická a labouristická strana jsou fakticky založeny na náboženských štěpeních – první strana reprezentuje severoirské protestanty a druhá katolíky. Unionisté jsou mezi stranami na periferii výjimeční tím, že zastávají konzervativní sociální politiku (nejsou však ekonomicky konzervativní a těžko by mohli být, když je země tolik závislá na státních dotacích). Smysl své existence však zakládají na podpoře rozdělení Irska a začleňování severu do britského státu, tak jako Sinn Féin, nacházející se ideologicky na umírněné levici, naopak podporuje sjednocení severního a jižního Irska. Unionisté již několikrát účelně podpořili velké parlamentní strany ve Westminsteru a byli odměněni změnou politiky vůči Severnímu Irsku ve svůj prospěch.

Velšští i skotští nacionalisté se orientují levicově – zaujímají přirozenou pozici vzhledem ke štěpení centrum–periferie, které je pro britskou politiku naprosto typické. Někdy dokonce ideologicky směřují nalevo od labouristů. Oběma stranám v příslušných regionálních volbách roku 2007 přibyly hlasy. Skotská národní strana nežádá nic menšího než odtržení Skotska od britského státu. Velšská Plaid Cymru spíše než oddělení zastává devoluci. Podpora strany vychází z velšsky mluvícího severního Walesu, kvůli čemuž mezi ním a anglicky mluvícím jižním Walesem, nejlidnatější oblastí země, vznikají vnitřní rozpory.

Zelení a různé krajně levicové či krajně pravicové skupiny již v některých evropských a lokálních volbách získali značné množství hlasů, ale přesto se jim nepodařilo nashromáždit dostatečnou podporu k zisku byť jednoho křesla v britském parlamentu. Fungování volebního systému je i v blízké budoucnosti bude nadále

marginalizovat. Zabýváme-li se běžným chodem politiky ve Spojeném království jako celku, měli bychom se tedy zajímat o strany hlavního proudu – zejména o labouristy a konzervativce.

Ideologické pozice hlavních stran, shrnuté na škále mezi levicí a pravíci (viz tabulka 2.4), můžeme charakterizovat pomocí analýz obsahu stranických programů do všeobecných voleb. Levice podporující větší zasahování vlády do ekonomiky a společnosti, větší množství veřejně prospěšných a sociálních služeb, mír a mezinárodní solidaritu kontrastuje s pravicovým důrazem na individuální svobodu, pobídky, tradiční morálku a vojenské aliance. To jsou základní rozdíly mezi levicí a pravíci, které si strany, jak dokládají jejich prohlášení, berou za své. Labouristé jsou v těchto bodech stále nalevo od konzervativců. Většinou si strany mezi sebou do značné míry drží ideologické rozestupy, avšak na základě strategických či situačních faktorů může někdy dojít k jejich sblížení nebo k přebírání politiky soupeřů. V 50. letech minulého století přecházeli liberálové mezi pozicemi konzervativců a labouristů, ale počínaje 60. lety se pevně drželi středu a ostatní strany už na ose „nepřeskakovali“.

Tabulka 2.4 Umístění britských stran na ose levice–pravice

	Wales	Skotsko	Labouristé	Liberálové	Konzervativci	
	PCy	SNP	LB	LD	Kon	
Levice		Levý střed		Střed	Pravý střed	Pravice

Názvy stran:

PCy: Plaid Cymru (Velšská národní strana)

SNP: Skotská národní strana

LB: Labouristická strana

LD: Liberální demokraté

Kon: Konzervativní strana

Zdroj: Zpracováno na základě dat uvedených v Huber a Inglehart (1995), Budge a kol. (2001), Klingemann a kol. (2006), Benoit a Laver (2007) a zdrojů autora kapitoly. Viz odkazy v kapitole 1.

Aniž by ztrácely vlastní jedinečnost, pozměňují samozřejmě strany svou politiku, aby získávaly hlasy a vyhrávaly volby. Na počátku 50. let se konzervativci zavázali přijmout většinu labouristických poválečných reforem, a posunuli se tak směrem k levé straně politického spektra. V letech 1964 a 1970 se k sobě obě strany dost přiblížily. V 80. letech přišel vzestup „Nové levice“ v Labour Party a „Nové pravice“ Margaret Thatcherové mezi konzervativci, což zapříčinilo zásadní ideologický rozkol. Labouristé prohráli ve čtyřech po sobě jdoucích volbách, a proto přistoupili k dalekosáhlé revizi své politiky. V roce 1987 se posunuli směrem ke konzervativcům, v roce 1992 se vrátili na levici, ale v letech 1997, 2001 a 2005 rázně zamířili doprava a zcela přijali ekonomiku volného trhu. Konzervativci se do roku 2005 drželi staré politiky umenšování státních zásahů do společnosti, když prodávali veřejné podniky a zaváděli tržně orientované reformy sociálního státu a vzdělávacího systému, avšak po třetí volební porážce v řadě začali tyto postoje měnit.

Na způsobu, jakým největší strany prezentují svou politiku veřejnosti, můžeme sledovat, jak v souladu se základním politickým štěpením kladou důraz na třídní příslušnost a odvádí pozornost od teritoriálního prvku. Částečně je to zapříčiněno přáním labouristů udržet Skotsko a Wales pod kontrolou. Ti se i poté, co v letech 1997–1999 překročili k devoluci, snažili činnost v regionech a centru spíše koordinovat, než aby regionální zákonodárce a vlády nechali jednat autonomně. Raději se soustředili na sociální a ekonomickou politiku, a to ze dvou důvodů. První se týká přímo voleb: k zisku moci na celostátní úrovni potřebuje Labour Party získat hlasy v oblasti Midlands a na jihovýchodě Anglie, kde si s devolucí lidé nespojují nic dobrého. Ve Skotsku a Walesu již potřebnou podporu má. Rozšíření sociálních služeb a přerozdělování statků jsou body, na nichž se všichni současní i potenciální příznivci shodnou. Bylo by tudíž kontraproduktivní, kdyby strana při oslovování voličů kladla na teritoriální otázky příliš velký důraz.

Další faktor, který utváří priority labouristického vedení, spočívá v původu strany jako třídního politického hnutí a v základních hodnotách, jež se důsledkem toho do strany promítly. Stěžejní hodnoty strany se soustředí na otázku sociální a ekonomické rovnosti. Jak jsme viděli, tento problém je podstatný také na vzdálenějších periferiích, kde žije větší množství znevýhodněných obyvatel. Labour Party odedávna zastává vymýcení chudoby, plynulé zlepšování veřejných služeb a životního standardu běžných lidí, umenšování

rozdílů v příjmech a majetku, širší a rovnoměrněji rozložené příležitosti a odstranění sociálních a právních rozdílů, které se formálně či neformálně zakládají na společenském statusu. V poslední době věnuje stále více pozornosti rovnosti ras, pohlaví a rovněž třídní rovnosti. Také v zahraniční politice vychází z rovnostářských hodnot: tradičně podporuje nadnárodní organizace, v nichž vidí efektivnější cestu k mezinárodnímu míru a přerozdělování bohatství ve světě než ve vojenských aliancích. Proto způsobila bezvýhradná vládní podpora proaktivní vojenské politiky USA mezi labouristy takový rozkol.

Na rozdíl od některých jiných evropských socialistických hnutí snižují labouristé význam politické reformy. Užitečný nástroj k nastolení společenské změny totiž vidí v nedefinovaných výhradních pravomocích státu a ve formálně neomezené suverenitě parlamentu. To stojí za jejich opožděnou podporou devoluce a neochotou ke zvážení radikální konstitucionální změny. Navzdory reformám po převzetí úřadu v roce 1997 se zdráhají podpořit větší politickou změnu nebo zvážit formální volební spojení s liberálními demokraty, jelikož je stále láká volnost jednobarevné vlády, kterou jim současné uspořádání dopřává.

Pro konzervativce je mnohem důležitější politická moc jako taková a k jejímu získání byli historicky ochotnější učinit více ideologických ústupků než labouristé. Poměrně konzistentně proto prosazují unitární britský stát a neomezenou suverenitu parlamentu (která, jak uvidíme, v důsledku dopřává autonomii vedení té strany, jež má většinu) a oponují pokusům o kodifikaci ústavy, která by snížila moc vlády ve vztahu k ostatním společenským skupinám. Dokonce akceptují, že se labouristé čas od času mohou dostat k moci, a spoléhají na to, že jejich vlastní volební síla množství takových období minimalizuje. V tom se zatím nepletou. Během poloviny století po roce 1945 vládli konzervativci třicet pět let. Ačkoli prohráli poslední troje volby, nezdá se, že by přestali podporovat systém „zvolené diktatury“, v němž vládu tvoří jediná strana, aniž by obdržela absolutní většinu hlasů.

Stěžejní hodnoty konzervativců se tak zejména vztahují k myšlence silného státu, který zajistí společenský pořádek. Různá křídla strany zdůrazňují různé aspekty této role – na jedné straně je stát nástrojem práva a pořádku skrze policii, soudy, disciplínu ve

škole a tradiční náboženskou morálku, na druhé straně stát podporuje paternalismus a hierarchii vedle základního zabezpečení hůře zaopatřených obyvatel. V první části poválečného období se zdálo, že mezi většinou voličů je populárnější druhý pohled, takže její strana pragmaticky přijala za svůj, aby získala moc, kterou si udržela od roku 1951 do roku 1964. Následné pokusy labouristické vlády zavést široce nepopulární opatření jako přechod k systému všeobecných škol a další přerozdělování statků posílily v Konzervativní straně proud Nové pravice. Ten ostře zaútočil na politiku labouristů a chtěl znovu naplno nastolit ekonomiku volného trhu, která by šetřila na sociálním zabezpečení a zvyšovala rozdíly v bohatství. Tradiční konzervativci, kteří tolik na volném trhu nelpěli, se s tímto postojem smířili proto, že upevňoval autoritu státu, a to i navzdory tomu, že změny vyvolaly ve společnosti nesouhlas, zejména ze strany odborů (viz další část). Spojení zásad „volného trhu“ a „silného státu“ se stalo základem politiky konzervativců počínaje polovinou 70. let a plného rozkvětu dosáhlo v období, kdy byla ministerskou předsedkyní Margaret Thatcherová (1979–1990). Upevnění autority státu se vztahovalo i na oblast zahraniční politiky, kde šlo ruku v ruce s podporou NATO a zastáváním silné vojenské a diplomatické pozice. Volební úspěch thatcherismu, jenž byl specifický tím, jak oslovoval ambiciózní části populace v jihovýchodní a střední Anglii, na stranu konzervativních pozic v 80. letech získal dokonce i ty, kteří volný trh nepodporovali.

Rozpad thatcheristické syntézy přišel s otázkou těsnější integrace Spojeného království do Evropského společenství, která křídlo „volného trhu“ postavila proti zastáncům „silného státu“. Pro ty začínalo být pojetí britské suverenity čím dál důležitější, protože se zdálo být ohroženo rostoucími pravomocemi Evropské komise v době Jednotného evropského aktu z let 1986–1987 a především po Maastrichtské smlouvě z let 1992–1993. Pro stoupence volného trhu, vedené nástupcem Thatcherové, Johnem Majorem, hrála významnější roli liberalizace obchodu v rámci většího evropského trhu, přestože se s ostatními evropskými vládami zásadně rozcházel v otázkách ochrany společnosti před silami volného trhu. Vzájemná opozice dvou proudů uvnitř strany byla po porážce ve volbách 1997 a 2001 nad síly konzervativců. Od roku 2005, kdy byl zvolen mladý předseda s politickými postoji blíže středu, jsou konzervativci ve svém usilování o moc jednotnější.

Labour Party je s vlastní ideologií spjata mnohem více. Zejména kvůli svému institucionálnímu uspořádání a proto, že poskytuje voličskou základnu skupinám, které spolu vnitřně soutěží. Labour Party byla založena na počátku 20. století, kdy se různé socialistické skupiny spojily s odborovými svazy. Odbory zajistily podporu a organizační základnu, socialisté poskytli aktivisty a organizovali stranu ve volebních obvodech. Obě skupiny měly poněkud odlišné záměry a taktiky, ale obě se samozřejmě shodly na nejvyšším cíli – zabezpečit rovnost a zlepšit situaci méně privilegovaných obyvatel. Před odbory však stály naléhavější a pragmatičtější úkoly – upevnit vlastní moc a pozici v průmyslu, navýšit přímé sociální dávky a obecně přistupovat k pragmatickým ústupkům a vyjednávání, aby dělnické třídě přinesly bezprostřední hmatatelné zisky. Socialistické křídlo, které bylo silné díky vztahům v obvodech, dychtivě prosazovalo radikální přebudování společnosti podle rovnostářských myšlenek. Oba tábory byly schopny se ke konci 40. let dohodnout na vytvoření sociálního státu a na znárodnování, ale v 60. letech se názorově rozcházele například v otázkách, jakou podobu má mít školství a jaká privilegia přičknout odborům.

Jako projev uznání za finanční podporu, kterou odbory poskytly, bylo na stranické konferenci zavedeno blokové hlasování. Odborářští předáci tak v orgánu, který je klíčový pro utváření politiky strany, získali převahu. Za všechny své členy, kteří platili členství ve straně, hlasovala každá odborová delegace jednotně – pro přednesené návrhy či proti nim. Tím odboráři jasně přehlasovali delegace z volebních obvodů. Díky hlasům odborů bylo v poválečném období povětšinou zvoleno relativně pragmatické parlamentní vedení, které se obvykle mohlo spolehnout na jejich podporu proti radikálnější vnitrostranické levici.

Ke konci 60. let však několik velkých odborových svazů zvolilo radikálnější vedení, které se čím dále více odklánělo od předsedy strany. Nová levice nabyla ve straně na síle a navrhovala levicovější politiku. To v důsledku vyvolalo vnitřní rozkol a oddělení středové části vedení, která v roce 1981 založila Sociálně demokratickou stranu, později pohlcenou Liberálními demokraty. Rozštěpení narušilo voličskou základnu labouristů a více než cokoli jiného zapříčinilo jejich oslabení v 80. letech a na počátku 90. let. Po drtivé volební porážce roku 1983 se moci opět chopilo centristické vedení. Za Tonyho Blaira prosazovalo mnohem pragmatičtější politický postoj, který převzal mnoho prvků

thatcherismu a vysloužil straně přezdívku „New Labour“. Za nového předsedy Gordona Browna ke změně pravděpodobně nedojde.

Liberálně demokratická strana vznikla roku 1988 po spojení sociálních demokratů a liberálů, jedné z tradičních stran, kterou v meziválečném období postupně vytlačila síla labouristů a konzervativců. V nové straně převládali liberálové a právě jejich hodnoty jí daly specifický ideologický odstín – v první řadě stojí zájem o svobodu jednotlivce. Podpora individuální svobody může vést, jak jsme viděli v případě Konzervativní strany, k prosazování radikálních opatření v duchu volného trhu a k nedostatečnému zájmu o sociální zabezpečení a veřejné blaho. Tím se vyznačuje mnoho kontinentálních liberálních stran, které podporují volné podnikání. V případě britských liberálů, stejně jako u jejich skandinávských protějšků, vedla starost o svobodu k podpoře sociálního zabezpečení, a to na základě myšlenky, že politická svoboda není možná bez určité úrovně ekonomických a sociálních jistot pro všechny. Co se týče konkrétnější politiky, vystupují proti cenzuře, obhajují psanou a omezenou ústavu a zastávají občanské svobody – zejména v kontextu represivních opatření proti muslimským teroristům. Liberální demokraté vždy silně podporovali regionální devoluci, ochranu životního prostředí, větší podíl pracujících na vlastnictví průmyslu a rovnost práv dělníků a managementu. Ze všech politických stran jsou také nejvíce nakloněni plné integraci do Evropské unie. Samozřejmě podporují reformu volebního systému vstříc plně proporčnímu zastoupení, protože dopřává větší prostor svobodné volbě a protože současné uspořádání nejvíce penalizuje právě je.

Politika liberálních demokratů nezapadá příliš dobře do klasického dělení na levice a pravici, a ti v něm proto zauímají převážně středovou pozici. Jsou stranou, jež nejvíce usiluje o rozšiřování politických práv a volební reformu, která by z nich vzhledem k ideologicky středovému postavení činila rozhodujícího hráče, protože by si mezi konzervativci a labouristy mohli vybírat koaličního partnera do vlády. Za současného stavu jim volební systém před účinnou tvorbou politiky a účastí v diskuzi zavírá dveře.

Přes své zvláštnosti zapadá Británie bez obtíží do standardního modelu evropských stranických systémů – dobře organizovaná levice stojí proti dobře organizované pravici a významná středová strana se účastní soutěže ve volbách, ne-li v parlamentu. Irsko se

podstatně liší. Jeho stranický systém je dlouho považován za nejosobitější na světě, a to i když vezmeme v potaz Kanadu a Spojené státy.

Svébytnost irského systému spočívá v tom, že v něm o moc soupeří dvě ideologicky téměř stejné strany. Jak jsme poznamenali výše, Fianna Fáil a Fine Gael vznikly během občanské války, která probíhala mezi těmi, kdo nebyli připraveni přijmout nezávislost jihu a západu Irska, aniž by se nezávislým stal i sever (Fianna Fáil), a těmi, kdo podepsali dohodu o rozdělení a sestavovali první vlády Irského svobodného státu (Fine Gael). V občanské válce zvítězili ti druzí, ale v následujících volbách prohrávali a jejich výsledky klesly přibližně k 30 procentům voličů, zatímco výsledky Fianna Fáil se pohybovaly okolo 50 procent. Hlavní rozdíl mezi stranami pramenil z jejich historie a personálních a klientelistických sítí, které si v důsledku byly nuceny vybudovat. Tyto sítě byly obzvláště důležité proto, že země je malá (má méně než 3 miliony obyvatel), agrárně a venkovsky založená a politické vztahy jsou zde vysoce personalizované. Mezi stranami začalo vznikat socioekonomické štěpení – Fianna Fáil byla silnější mezi drobnými samostatně hospodařícími farmáři na západě a mezi maloměstskou buržoazií, zatímco Fine Gael zastupovala velké zemědělce na východě a velký byznys v Dublinu. Vzhledem k tomuto zakotvení měla Fianna Fáil blíže k nacionalismu a do roku 1949 zpřetrhala všechny zbývající politické vazby na Británii. Fine Gael byla v otázce nacionalismu vždy obezřetnější a s Británií raději vyjednávala, protože ta byla klíčovým obchodním partnerem pro voličské jádro strany na východním pobřeží.

Tabulka 2.5 Umístění irských stran na ose levice–pravice

	Sinn Féin SF	Labouristé LB		Nacionalisté FG FF	Progresivní PD
Levice	Levý střed	Střed	Pravý střed		Pravice

Názvy stran:

SF: Sinn Féin

LB: Labour Party

FG: Fine Gael

FF: Fianna Fáil

PD: Progresivní demokraté

Zdroj: Jako v tabulce 2.4.

Ani jedna ze stran se však netoužila zaplést do zmatků na severu. Frakce Irské republikánské armády (IRA) chtějí svrhnout etablovanou moc na severu i na jihu, a proto všechny vlády zavírají její členy do vězení a ostražitě spolupracují s britskými silami. Od urovnání na severu přestává být nacionalismus problematický. Obě strany jsou nadšeně proevropské, částečně proto, aby se distancovaly od Británie, a částečně proto, že pochopily, jaké ekonomické výhody a přímé dotace členství v Evropské unii přináší – jak ukázal především irský ekonomický boom v 70. letech.

Co se týče dělení politiky na levičičky a pravice, Fine Gael bývala na pravé části politického spektra, zatímco Fianna Fáil, která voliče nadále oslovovala populisticky, se rozpínala přes širokou část spektra od pravého středu k levému. Aby se však Fine Gael vypořádala s tím, že se Fianna Fáil mezi voliči těšila téměř většinové podpoře, využila toho, že soupeř odmítal být součástí koalic i v situacích, kdy v Dáilu neměl většinu. Sestavovala díky tomu koaliční vlády – v 50. letech s malými agrárně-populistickými stranami a labouristy a od 70. do 90. let jen s labouristy. V důsledku, či možná dokonce jako preventivní opatření, se její politika během těchto desetiletí posunula vlevo.

Znatelné rozdíly mezi velkými irskými stranami tak vymizely více než kdy předtím. Jejich politiku lze z hlediska vlivu na ekonomiku a společnost v tradičně katolické zemi

nejlépe popsat jako křesťansko-demokratickou a nelze jim upřít, že sociálním encyklikám z konce 19. století a aktuálním papežským prohlášením na tato témata věnují velkou pozornost. Potraty jsou v podstatě zakázány a rozvody byly legalizovány až v roce 1995.

Společensky se však republika za posledních dvacet let výrazně proměnila. Návštěvnost kostelů klesá a autoritativní pozice katolické hierarchie je opakovaně zpochybňována, v neposlední řadě tím, že dochází k případům odvolání k Evropskému soudu. Kvůli tomu se jak mezi tradicionalisty, tak v levicové části společnosti rozrůstá odpor k EU. S nárůstem podpory voličů se setkávají sekulární strany jako Labour Party, Progresivní demokraté a Sinn Féin. Roste fragmentace stranického systému a vzniká více koaličních vlád. Může se tak stát, že v Irsku budeme sledovat přibližování k běžnějšímu evropskému modelu s jasně vymezenými bloky na levici, ve středu a na pravici.

Jednou z dalších zvláštností irské politiky je úloha, již sehraávají všelidová referenda, která se o důležitých otázkách konají poměrně často a stranami jsou aktivně zpochybňována. Nedávnou ukázkou bylo hlasování, kterým Irové v roce 2001 odmítli dohodu o rozšíření EU. Ve Spojeném království se podobně jako v Irsku konalo celostátní referendum o členství v Evropském společenství (1975) a v letech 1979 a 1997 hlasovali skotští a velšští voliči o regionální devoluci. Tento typ veřejné konzultace se však koná pouze podle potřeb vlád a není vyžadován ústavou.

2. KOMENTÁŘ

2.1 PROFIL CÍLOVÉHO TEXTU

Před prací na překladu našeho rozsahu je vzhledem k „laboratorním podmínkám“, v nichž se pohybujeme, vhodné zamyslet se nad tím, v jaké podobě by podobný překlad reálně vznikl a kde by mohl být publikován.

Překládáme část knihy, která již nějakou dobu patří k základní literatuře ke vstupu do studia komparativní politologie. Z hlediska celistvosti můžeme o našem překladu uvažovat hned v několika rovinách. Náš překládaný úsek by mohl být (1) součástí překladu celé publikace *Comparative European Politics*, (2) součástí překladu celé kapitoly o politickém systému Velké Británie a Irsku nebo by (3) mohl fungovat i jako samostatný text menšího rozsahu o volebních a stranických systémech na britských ostrovech.

Uvažujme nejprve o překladu celé knihy. Publikace podobného zaměření vychází například v nakladatelství VŠE Oeconomica v Praze. Pod vedením prof. Vladimíry Dvořákové zde roku 2008 publikovali *Základní modely demokratických systémů*. Kniha je podobně jako naše dělena do kapitol podle analyzovaných států. Navíc obsahuje příspěvky o Švýcarsku a USA, ale postrádá kapitoly o jihoevropských a skandinávských zemích a o Evropské unii. Většina chybějících zemí byla v bibliografii nakladatelství doplněna o rok později titulem *Západoevropské politické systémy*. Přestože můžeme tvrdit, že *Comparative European Politics* poskytuje originální pohled na problematiku tím, že v rámci kapitol srovnává sousední země, hlavní překážkou by byla skutečnost, že v nakladatelství Oeconomica běžně nevychází překladová literatura.

Nakladatelství SLON v ediční řadě Politické systémy vydalo několik knih o systémech jednotlivých evropských zemí (např. *Francouzský politický systém, Kdo vládne Británii, Politický systém Irsku*). Přestože zatím vždy šlo o původní česká díla, SLON překladovou literaturu publikuje¹. Problémem by však byl příliš malý rozsah textu.

Možný zájem o překlad textu kapitoly o Velké Británii a Irsku v knižní podobě navíc ještě opadl v březnu 2015, kdy v nakladatelství Dokořán (v ediční řadě Bod) vyšel

¹ *Kdo je SLON* [online]. <http://www.slon-knihy.cz/o_nakladatelstvi.php>

titul *Politické systémy anglosaských zemí* pokrývající nejen Irsko a Spojené království, ale i množství zemí Commonwealthu.

Překlad naší části textu rozsahem vyhovuje odborným politologickým časopisům. Ty však v českém prostředí zpravidla publikují pouze původní texty v českém, slovenském či anglickém jazyce. Za všechny uvedme *Evropská volební studia*, která vycházejí na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity a zaměřením by odpovídala naší kapitole o volebních systémech.

Představitelným kontextem pro náš překlad by mohla být tvorba studentských skript určených k přípravě na zkoušky z komparativní politologie. Zde by přeložený úsek mohl posloužit jako ukázka analýzy některých typů stranického a volebního systému. Z vlastní zkušenosti víme, že studenti kvůli časové tísní při studiu upřednostňují literaturu v českém jazyce.

Takové zadání by nám nicméně překlad trochu ulehčovalo. Na této práci si chceme především vyzkoušet pečlivý převod odborných pojmů do českého prostředí, a to takovým způsobem, aby byl text kromě studentů oboru srozumitelný i „zapálenému laikovi“.

Ve svém fiktivním zadání se proto vrátíme do roku 2008, kdy publikace *Comparative European Politics* vyšla. Tehdy byl výběr podobné literatury na českém trhu o poznání užší než dnes. Budeme tedy pracovat s možností, že tehdy kniha mohla být překládána jako celek, přičemž my překládáme její část. Tento časový posun nás, co se metody překladu týče, vede k určitým závěrům, kterým se zde průběžně budeme věnovat. Stejně tak bude naše metoda podmíněna předpokládaným čtenářským publikem.

2.2 PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA VÝCHOZÍHO TEXTU

V této kapitole provedeme překladatelskou analýzu výchozího textu. Budeme přitom zejména vycházet z modelu Christiane Nordové² a zaměříme se postupně na rozbor vnětextových a vnitrotextových faktorů.

² NORD, Christiane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Amsterdam, 1991, s. 35–140

2.2.1 VNĚTEXTOVÉ FAKTORY

Vysílatel textu

Rozlišme nejprve mezi autorem a vysílatelem textu. Autorem výchozího textu je britský politolog Ian Budge, působící jako profesor na univerzitě v Essexu. Stručnou informaci o něm najdeme i přímo v naší knize³. Odtud a také z jeho osobní stránky na webu univerzity⁴ je zřejmé, že se jedná o renomovaného odborníka s dlouholetou vědeckou praxí.

Nesmíme ovšem zapomenout, že náš text je součástí většího díla. Ostatní kapitoly knihy napsali jiní politologové a za publikaci jako celek zodpovídá editor Josep M. Colomer. Za vysílatele textu bychom tedy spíše než samotného profesora Budge měli označit celý kolektiv autorů v čele s Colomerem, jenž kromě dvou analytických kapitol napsal i úvod, který nám je v analýze zdrojem cenných informací o záměrech vysílatele.

Náš text byl tedy formován jednak autorem textu, kterého navíc chápeme jako člena kolektivu vysílatele, a zároveň vysílatelem jako takovým. Skutečnost, že Budge publikuje téměř výhradně ve Spojeném království, by nás mohla svést k domněnce, že text bude ve větší míře zakotven v britské realitě – namátkou: autor by mohl u čtenáře předpokládat širší znalosti britské politiky či historie.

Knihy se však věnuje různým evropským zemím a napsali ji autoři různých národností, kteří spolu při práci na textu aktivně komunikovali⁵. Z toho důvodu a také proto, že je publikace samozřejmě určena studentům politologie i mimo anglofonní země, můžeme tedy naopak počítat s jistou snahou o to, aby čtenáři při studiu nebránila neznalost kulturních specifik, a to ani kultury vysílatele, ani kultury autora, ani kultury, která je v dané kapitole tématem. Jako příklad z textu můžeme uvést časté překládání názvů politických stran Irska a Walesu, které se v britském prostředí (ale ani v českém prostředí, jak ukážeme dále) běžně do angličtiny nepřekládají⁶:

³ COLOMER, Josep Maria. *Comparative European Politics*. London, 2008, s. ix

⁴ *Professor Ian Budge Professor Emeritus* [online].

<<https://www.essex.ac.uk/government/staff/profile.aspx?ID=422>>

⁵ COLOMER, 2008, s. 3

⁶ Viz např. webovou stránku BBC k výsledkům voleb 2010:

<<http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>>

*The pro-Treaty group which formed the first government became **Party of the Gael** (Fine Gael), while the constitutional opposition, and governing party for most of the time from 1932 onwards, became **Heroes of Destiny** (Fianna Fáil). (s. 21)⁷*

*The one long-term consequence is perhaps the political gains made by **We Ourselves** (Sinn Féin), the Irish Nationalists in both Northern and South Ireland. (s. 22)*

Záměr vysilatele

Mnohé ze záměru vysilatele nám je odhaleno v úvodní kapitole knihy⁸. Snad nejdůležitější bude odcitovat následující úryvek:

This book may be used as an intermediate textbook for studies in Political Science, Comparative Politics, European Politics, Political Institutions or Constitutional Law, but as a whole or in some of its parts it can also be useful either for more introductory or more advanced courses in the same fields. In writing the text, it has not been assumed that the reader should be familiar with the abundant factual information provided here or that he or she should have prior knowledge of the analytical concepts sparingly used throughout. (s. 3)

Co se týče využití knihy, můžeme záměr vysílatelů potvrdit i z vlastní zkušenosti. S publikací jsme se osobně setkali v úvodním kurzu do komparativní politologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

Knihy se snaží čtenářům nabídnout vhled do politického vývoje zemí západní, jižní a severní Evropy. Kombinuje výčty „surových dat“ s jejich analýzou a interpretací a neopomíjí ani načrtnout historii zemí.

Příjemce

Jak jsme naznačili výše, předpokládanými příjemci textu jsou začínající a pokročilí studenti různých oborů politologie, kteří mají být po nastudování knihy schopni důmyslně srovnávat analyzované země.

⁷ Pokud není uvedeno jinak, citujeme tímto způsobem text originálu v jeho původním číslování stránek. Čísla stránek v odkazech k překladu naopak odkazují ke stránkám v této práci.

⁸ COLOMER, 2008, s. 1–15

Odovídají však reakce příjemců záměru a očekávání autorského kolektivu? Na webu internetového obchodu Amazon si můžeme přečíst komentáře dvou zahraničních studentů politologie. Oba jsou s knihou velmi nespokojení. Vytýkají jí například přílišné nároky na předchozí znalosti a nedostatečné vysvětlení některých konceptů či historických skutečností. Jeden z recenzentů dokonce píše: „I am sorry to say that this book is a torture.“⁹

V rozhovorech se spolužáky jsme si však vyslechli odlišné reakce. Kromě srozumitelnosti knihy jako celku si pochvalovali její strukturu a přehlednost tabulek i schémat. Snad jen pasáže o historii vnímali jako zbytečně složité. K nucenému dohledávání informací je četba nevedla.

Vzhledem k tomu, že jsme v textu sami identifikovali několik míst, která by dle našeho názoru mohla způsobit nejasnost či špatné pochopení, rozhodli jsme se při překladu ve výjimečných situacích některé skutečnosti dovysvětlit, například:

Irish citizens can vote in all British elections (...). (s. 1)

Irští občané s trvalým pobytem ve Spojeném království mohou hlasovat ve všech britských volbách (...). (překlad: s. 7)

Uvažovali jsme i nad použitím poznámek pod čarou, ale vyvarovali jsme se jich, protože by představovaly invazivnější zásahy do textu, jenž ve své původní podobě poznámkový aparát kromě tabulek nepoužívá.

Médium/kanál

Můžeme vůbec uvažovat nad tím, jestli by kniha, jejíž část překládáme, mohla v nějaké podobě fungovat v jiné než písemné komunikaci? Vzhledem k šíři a hloubce obsažených informací se domníváme, že například její prosté namluvení do podoby audioknihy je nemyslitelné. Reálně si lze představit pouze přednášky, které by pokrývaly určité pasáže textu, avšak co do obsahu zřejmě v redukované podobě a co do formy upraveným jazykem. V překladu tedy s mluvenou podobou textu nepočítáme.

⁹ *Comparative European Politics: Political Institutions in Europe: Josep M. Colomer: 9780415437561: Amazon.com: Books* [online]. <<http://www.amazon.com/Comparative-European-Politics-Political-Institutions/dp/0415437563>>

Kromě tištěné publikace vyšla kniha také v elektronické podobě. Vzhledem k ceně jednoho výtisku je pravděpodobné, že si čtenář (1) knihu zapůjčí v knihovně, (2) pořídí fotokopie jednotlivých kapitol nebo (3) knihu stáhne v elektronické podobě z internetu.

S prvními dvěma možnostmi by se při práci na překladové verzi mělo počítat a kniha by měla vyjít jednak v odolné vazbě, ale také v grafické úpravě, která umožní čitelnost kopií. Nejde ale o otázku, kterou lze řešit v našem bakalářském překladu (snad kromě úpravy textu a tabulek, u nichž se snažíme zachovat čitelnost originálu).

Místo komunikace

Důležité otázky týkající se místa komunikace jsme určitým způsobem probraly již v části o vysílání. Shledáváme, že místo, na něž je výchozí text nejvíce vázán, není ani tak místo, kde byl text například vydán či odkud pochází autor, ale především místo, které je textem tematizováno.

Čas komunikace

Vydání *Comparative European Politics*, které překládáme, pochází z roku 2008. Otázku času je pro náš text klíčová, protože se autoři v analýzách snaží pracovat s co nejaktuálnějšími údaji. Času vydání si také musí být vědom čtenář. Jinak by mohl z knihy čerpat chybné znalosti. Z části, kterou překládáme, uveďme příklad:

While the Green Party and various extreme groups on left and right have gained substantial votes in occasional European and local elections, none has mustered enough support to gain even one British parliamentary seat. (s. 26)

Tato informace již není pravdivá, protože Zelení v letech 2010 i 2015 získali v dolní komoře parlamentu křeslo. V překladu však novou realitu nereflktujeme, protože jsme si ve fiktivním zadání (viz podkapitola *Profil cílového textu*) zvolili čas stejný jako čas vydání výchozího textu.

Důležité pro nás také je, že kniha vyšla již ve třetím vydání (první 1996, druhé 2002). Počítáme tedy s tím, že se v textu mohou vyskytovat chyby způsobené nedokonalou revizí při přípravě aktualizovaných vydání. Uveďme příklad:

The Labour Party was founded at the beginning of this century when various socialist groups came together with the trade unions. (s. 29)

Tato věta zřejmě pochází z prvního vydání, které bylo sepsáno ještě v minulém století. V roce 2008 je samozřejmě toto tvrzení chybné. V překladu proto opravujeme:

Labour Party byla založena na počátku 20. století, kdy se různé socialistické skupiny spojily s odborovými svazy. (překlad: s. 24)

Motiv komunikace

Vznik textu byl pravděpodobně motivován snahou zachytit aktuální rozpoložení politiky v některých evropských zemích a vytvořit užitečnou učební pomůcku. Moment aktuality je patrný také ze skutečnosti, že pracujeme již se třetím aktualizovaným vydáním této publikace, jak jsme uvedli výše.

2.2.2 VNITROTEXTOVÉ FAKTORY

Téma a obsah textu

Tématem publikace, ze které pochází náš text, je stručně řečeno politika vybraných evropských zemí. Nikoli ovšem ve smyslu samotného obsahu politiky, ale ve smyslu fungování politického systému a vztahů uvnitř něj. Jednotlivé kapitoly knihy se ve své podstatě odděleně zabývají jedním státem či skupinou sousedních zemí.

V případě naší kapitoly jde o politický systém ve Spojeném království a v Irsku. Vzhledem k poměrně podrobnému členění knihy můžeme dále říci, že v jednotlivých kapitolách najdeme celou řadu podtémat: pojednání o politických stranách, volbách, parlamentu, vládě, státní správě apod. Úsek, který překládáme, zahrnuje vedle krátkého úvodu dvě podkapitoly, jejichž tématem jsou volby a strany v obou zmíněných státech.

Konkrétně text shrnuje historii volebních klání a politických stran od poválečného období do doby vydání publikace. Rozebírá mimo jiné, jaké hlavní štěpící linie prochází britskou a irskou politikou, jaké části společnosti podporují dané politické strany, případně jaké se v zemi utváří koalice.

Presupozice

Přestože je patrná určitá snaha vyjít čtenářům vstříc bez ohledu na jejich kulturní zakotvení, alespoň základní znalost britské a irské historie a politiky je k dobrému porozumění textu nezbytná. Tyto presupozice lze od čtenářů podobného textu očekávat celkem logicky.

Kromě faktických znalostí je čtenář konfrontován také se specifickým pojmoslovím, které se váže k historickému a politologickému aspektu textu. Kromě názvů politických stran a institucí se v textu vyskytují výrazy ze slovníku srovnávací politologie. Převod pojmů je jedním z hlavních úkolů našeho překladu, jak naznačujeme i v jiných částech komentáře a podrobně jej líčíme v podkapitole o problémech v překladu.

Vzhledem k tomu, jakému publiku je text určen, se domníváme, že ani případná dílčí neznalost některého pojmu či skutečnosti nezabrání čtenáři v efektivní práci s textem. Předpokládáme, že student je schopen si tyto základní informace dohledat.

Výstavba textu

Co se makrostruktury týče, text je (jak lze u odborné literatury očekávat) přehledně dělen do kapitol a podkapitol. Tyto části jsou poměrně homogenní a kromě souvislého textu členěného na odstavce je jejich součástí jen několik tabulek. Tyto tabulky slouží čtenáři k usnadnění četby některých částí textu, jenž na ně v relevantních místech odkazuje. Všechny v nich obsažené důležité informace jsou zároveň v souvislém textu explicitně vyjádřeny. Pochopitelně je převádíme i do cílového textu, protože jsou jak výchozímu, tak cílovému čtenáři užitečnou pomůckou. Tabulky se co do vzezření snažíme převést beze změny, ačkoli jsme si vědomi, že grafické úpravy by v případě vydání cílového textu zřejmě nespádaly do našich kompetencí. Tabulky jsou rovněž jedinou částí textu, kde se v nějaké podobě vyskytuje poznámkový aparát: ať už jde o dodatečné vysvětlení jejich obsahu, nebo uvedení zdrojů dat.

Logické uspořádání obsahu v kapitolách je vesměs čitelné, avšak místy působí přinejmenším zvláště. Například kapitola *Parties* (s. 25–32) začíná vcelku logicky stručným uvedením politických stran ve Spojeném království. Následně se autor věnuje regionálním a menším stranám, poté všechny strany zasazuje na osu levice–pravice

a hovoří o historických posunech stran na této ose. Pokračuje úsekem o vztahu stran k hlavním štěpením a způsobu, jakým oslovují voliče. Teprve poté se vrací zpět k jednotlivým stranám, tentokrát ke třem nejsilnějším. Navazuje podobně členěná, ale kratší část o Irsku. Příliš však nerozumíme tomu, proč kapitola o politických stranách končí odstavcem, v němž autor komentuje využívání referend.

Žánrově-stylistické zařazení (včetně lexika, syntaxe a funkcí)

Na tomto místě nejprve věnujeme několik poznámek stylu výchozího textu a žánrovému zařazení. Text řadíme dle *Současné stylistiky* od M. Čechové, M. Krčmové a E. Minářové¹⁰ do odborného stylu a konstatujeme, že splňuje požadavky, které autorky stanoví,¹¹ zejména přesnost a věcnost předávané informace. Kompozice, kterou jsme již komentovali, je promyšlená a notně členěná. V textu se kromě odborného popisu setkáváme také s objektivním popisem děje (v historických pasážích textu), který zdánlivě připomíná styl vyprávěcí:

The General Election of 1997 marked a turning point in party-political terms. Labour gained a large parliamentary majority over the Conservatives, though with only 43 per cent of the vote. The Liberals doubled their number of MPs to become a significant parliamentary force for the first time in the post-war period, while the Scottish and Welsh Nationalists held their ground. (s. 19)

Míra vědeckosti je mírně snížena absencí výraznějšího poznámkového aparátu. Na druhou stranu, jak v odborném stylu očekáváme, v textu nechybí schémata a tabulky.

Analyzovaný text se vyznačuje vysokou mírou nominalizace a bohatě rozvitými jmennými frázemi, jak vidíme i v úryvku výše. Pro odborný styl je dále typický četný výskyt termínů a odborného pojmosloví.¹² Zde se popisem lexika vracíme zpět k vnitrotextovým faktorům dle Ch. Nordové.

Tematicky můžeme pojmy rozdělit do několika kategorií. Text obsahuje mimo jiné pojmy geografické či geograficko-politické: *the United Kingdom, Great Britain, Ireland,*

¹⁰ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha, 2008, 381 s.

¹¹ Tamtéž, s. 212

¹² Tamtéž, s. 218

Scotland, Wales, Midlands, Cornwall, Glasgow, Manchester apod., pojmy ze světových dějin a současnosti: např. *War on Terror, Social Encyclicals*, pojmy z britské a irské politiky: *devolution, pro-Treaty, 'free market, strong state', New Labour, New Right, House of Commons, Dáil* apod. Klíčovou roli hrají pochopitelně názvy politických stran z obou zemí: *Labour Party, Conservative Party, Liberal Democrats, Sinn Féin, Fine Gael, Fianna Fáil, Scottish National Party* aj. Zkratky politických stran, jak jsme zvyklí z českého prostředí, se v textu vyskytují téměř výhradně jen v tabulkách (např. *LB, Con, PCy, SNP*). Přímo v textu najdeme jiné politické zkratky, typicky: *the EU, the UK* a *MPs*. Nedílnou součástí politologického textu tvoří samozřejmě politologické pojmy, například: *cleavage, volatility, first past the post, electoral quota, single transferable vote* aj. O překladu pojmů podrobně hovoříme v části o problémech v překladu.

Výjimečně v textu narazíme na idiomatický jazyk, zejména bychom chtěli zmínit tyto dva obrazné výrazy, pro zbytek textu jinak poměrně netypické:

*It also tends to give an unequivocal parliamentary majority to only one of the two, thus promoting the creation of strong single-party majority government **in the teeth of** what is effectively a three-party system at electoral level. (s. 24)*

*In the 1950s the Liberals switched between the Conservative and Labour positions, but from the 1960s onwards they became more resolutely centrist and ceased to **'leapfrog'** the other parties. (s. 26)*

Co se větné stavby týče, není text v rámci odborného stylu nijak výjimečný. Syntax je z pochopitelných důvodů podřízena množství a hutnosti sdělované informace. Souvětí jsou často dlouhá, nezřídka mívají přes čtyřicet slov. Autor hojně využívá vsuvek a přístavků. Vyjádření je také nezřídka kondenzováno polovětnými vazbami, které musíme do češtiny převádět například vedlejšími větami nebo rozdělením souvětí (což je někdy příhodné i kvůli jejich nadměrné složitosti). Uvedme na tomto místě jen zběžně některé typy.

Polovětná vazba tvořená gerundiem^a a participiem přítomným činným^b:

While bipartisan, in the sense of being supported by the leadership of both main parties^a, the issue has split Labour internally, causing a haemorrhage of traditional activists and supporters – particularly on the peripheries of Britain^b. (s. 23)

Polovětná vazba tvořená participiemi přítomným trpným:

In spite of its reforms after taking office in 1997 it is reluctant to support major political change, or to consider a formal electoral alliance with the Liberal Democrats, being still attracted by the untrammelled action as a single-party government which the present set-up gives it. (s. 27)

Nyní se dostáváme k jazykovým funkcím v textu. Roman Jakobson hovoří o šesti faktorech ve verbální komunikaci: vysílatel, adresát, kód, sdělení, kontext, kanál. S těmito faktory koresponduje šestice jazykových funkcí podle toho, která složka komunikace je zdůrazňována: expresivní, konativní, metajazyková, poetická, referenční, fatická.¹³ Protože jsme text zařadili do odborného stylu, lze se logicky domnívat, že dominantní funkcí je v textu funkce referenční. Pro ni je ústřední vnější skutečnost, realita vně jazyka, včetně myšlenek a teorií. V odborných textech tato funkce převládá, protože vysílatel chce především předat informaci o vnějších skutečnostech (kontextu). Při překladu je tedy klíčové zachovat přesnost a celistvost informace o vnějším světě, kterou text čtenářům zprostředkovává. Ostatní funkce hrají v tomto textu vedlejší roli. Není zvykem, aby na sebe například autor (expresivní funkce) či text samotný (poetická funkce) v tomto žánru strhávali pozornost.

Suprasegmentální prvky

V psaném textu hovoříme v případě suprasegmentálních prvků zejména o použití kurzívy, tučného písma, uvozovek, pomlček či závorek. Kurzívu autor textu používá jen v případech, kdy sahá k výrazům: *vis-à-vis* a *per se*. Tučné písmo se v textu (kromě nadpisů) nevyskytuje. Pomlčky, jak je běžné, oddělují přístavky či vsuvky. Také závorky

¹³ Například ve WAUGH, Linda R. *The Poetic Function in the Theory of Roman Jakobson*. In: *Poetics Today*, Vol. 2, No. 1a, Roman Jakobson: Language and Poetry (Autumn, 1980), s. 57–82

jsou využívány obvyklým způsobem. Za zmínku snad stojí jedině výskyt *(s)he*, za nímž stojí autorova snaha o genderově vyvážený jazyk.

2.3 PŘEKLADATELSKÁ METODA

V této části bychom chtěli stanovit určitou globální strategii překladu vycházející z konfrontace profilu cílového textu a analýzy výchozího textu. Shrňme nyní tuto překladatelskou metodu v několika bodech.

(1) *Při překladu předstíráme rok 2008*, z čehož plyne několik skutečností. Neopravujeme údaje, které již dnes neplatí nebo o nichž bychom se mohli domnívat, že jsou nepřesné, pokud nebyly chybné v roce 2008 (viz výše). Text nedoplňujeme aktuálními informacemi ani v poznámkách pod čarou.

(2) Naším hlavním úkolem je *zachování referenční funkce textu*. Dbáme tedy na významovou přesnost a úplnost, zejména při překladu pojmů. K nejasnostem si dohledáváme co nejširší kontext a zvažujeme, zda cílové publikum disponuje potřebnými presupozicemi. Tuto část práce na překladu podrobněji rozebíráme v následující části práce.

(3) *Respektujeme žánrově-stylistické normy cílového jazyka*, s čímž souvisí některé postupy a posuny, které rovněž popisujeme dále. Zejména máme na zřeteli rozdílné možnosti anglické a české syntaxe.

2.4 PROBLÉMY V PŘEKLADU

2.4.1 POJMOSLOVÍ A REÁLIE

Vhodný převod terminologie a reálií z výchozího textu byl ústředním problémem našeho překladu. Termíny jsme se snažili primárně dohledávat v původní česky psané odborné literatuře.

Práce se zdroji

Důležitou součástí našeho překladu byla svědomitá práce se zdroji. Tu můžeme pro přehlednost rozčlenit do několika kategorií: tištěné publikace, osobní konzultace a internetové zdroje. Většinou nám tyto zdroje pomohly s převodem odborných pojmů, ale hodily se také k ověřování některých faktických skutečností a lepšímu porozumění určitých aspektů britské a irské reality.

Tištěné publikace

Z původní česky psané historiografie nám jako zdroje posloužily dvě kapitoly z ročenky „*Dvacáté století*“ (2004), konkrétně „*Nepokoje*“. *Příspěvek k analýze rozhodující boje Irů za nezávislost na Velké Británii v letech 1916/19–1922*, kterou napsal prof. Martin Kovář, a *Severní Irsko v letech 1963–1973*, kterou přispěl Jan Frank. Od Franka jsme také využili knihu *Konflikt v Severním Irsku*. Ve všech uvedených textech se, jak názvy napovídají, prolíná historie Spojeného království a Irska.

Mezi překladovými tituly jsme pracovali s publikacemi *Dějiny Británie* (přeložili Ivo Šmoldas, Miloslav Korbělík, Michal Kalina a Jana Spurná) a *Dějiny Irska* (přeložili Milena Pellarová a Miloslav Korbělík). Obě knihy vyšly v Nakladatelství Lidové noviny v edici Dějiny států. Jelikož pokrývají celou historii obou států, obsahují velkou většinu pojmů z politické historie, které najdeme i v textu, který překládáme.

Další zdroje jsme vybírali z politologické bibliografie. Převod politologických pojmů jsme mimo jiné konzultovali s knihami *Úvod do současné politologie* od prof. Blanky Říkové, *Kdo vládne Británii?* od prof. Lenky Rovné a *Základní modely demokratických systémů* od prof. Vladimíry Dvořákové a kol., zejména jsme pracovali s kapitolou o Spojeném království, kterou napsala prof. Blanka Říková. Také jsme pracovali s knihou *Západoevropské politické systémy* od B. Říkové a kol. Další údaje o těchto titulech jsme již uvedli v části *Profil cílového textu*.

Osobní konzultace

Za účelem konzultace britských a irských reálií jsme oslovili PhDr. Jaroslava Valkouna z Ústavu světových dějin FF UK. Ten již publikoval množství studií z prostředí britské historie¹⁴, takže jsme se o něj mohli opřít jako o autoritu z oboru.

S PhDr. Valkounem jsme z důvodu jeho cesty do zahraničí konzultaci vedli přes e-mail. Předmětem našich dotazů byla nejprve britská a irská realita, se kterou náš text pracuje místy až nejasně, takže bylo nutné jí před překladem co nejlépe porozumět.

V textu například stojí:

The English regions share Scottish and Welsh problems of industrial decline, unemployment and social deprivation and hence have mostly supported Labour. Generally speaking, the Conservative vote goes down and the Labour and Liberal votes go up the further one goes north and west from London. (s. 20)

Na první pohled by se čtenářům mohlo zdát, že uvedené skotské a velšské potíže trápí snad všechny anglické regiony a že tedy celá Anglie volí spíše labouristy. To ovšem neodpovídá realitě. Jak jsme si potvrdili konzultací s PhDr. Valkounem, tyto problémy se týkají spíše oblastí mimo centrum, tj. zejména jihu země, oblasti Midlands a okolí Liverpoolu.

Abychom zamezili případnému nepochopení, volíme v překladu raději neurčité zájmeno, přestože některým příjemcům textu by mohl stačit kontext dodaný následující větou:

Také některé regiony v Anglii se potýkají s podobnými problémy jako Skotsko a Wales (úpadek průmyslu, nezaměstnanost a sociální deprivace), a podporují tudíž převážně labouristy. Obecně platí, že čím více na sever a na západ od Londýna, tím méně hlasů získávají konzervativci a tím úspěšnější bývají labouristé a liberálové. (překlad: s. 11)

Zbytek konzultace jsme věnovali pojům z britské i irské politické historie a současnosti (především názvům politických stran a institucí), geografie a okrajově i ze světové politiky.

¹⁴ *Publikační činnost PhDr. Jaroslav Valkoun* [online].
<<http://usd.ff.cuni.cz/node/51?q=node/176>>

Internetové zdroje a slovníky

S on-line zdroji jsme pracovali velmi obezřetně. Využívali jsme jich spíše jako prvotních vodítek či jako opory při drobných nejistotách.

Jinou kategorií těchto zdrojů tvoří slovníky a korpusy. Pracovali jsme s překladovými i výkladovými slovníky.¹⁵ Při překládání jsme využili rovněž synchronní korpus českého jazyka a paralelní korpus InterCorp. Spíše však pro hledání běžnějších kolokací, jejichž občasnou absenci v naší lingvistické paměti musíme hodnotit jako vlastní nedostatek.

Názvy politických stran

Z reálií se v textu možná vůbec nejčastěji vyskytují názvy politických stran Británie a Irska. V této části probereme možnosti, jaké jsme při jejich překladu měli, a zvolená řešení.

Hlavními britskými politickými stranami v době vydání knihy byly *Conservative Party*, *Labour Party* a *Liberal Democrats*. Autor alteruje celé názvy nikoli se zkratkami stran, jak se běžně činí s českými politickými stranami, ale s označením členů strany (*Conservatives*¹⁶ či *Liberals*¹⁷) nebo v případě *Labour Party* používá pouze první část názvu (*Labour*¹⁸).

Conservative Party překládáme jako „Konzervativní stranu“ a její členy jako „konzervativce“. Toto řešení snad ani nepotřebuje další komentář; v literatuře jsme nenarazili na žádnou jinou variantu, ani na zachování anglického názvu.

Název *Liberal Democrats* je o něco problematičtější, protože zažitý překlad „Liberální demokraté“ nenechává místo pro obměnu označením členů strany. Možná proto jsme v české literatuře svědky kolísání v užívání velkého písmene.¹⁹ Zkrácené označení „liberálové“ by nebylo historicky přesné, protože označuje starší Liberální stranu, předchůdkyni Liberálních demokratů. Rozhodli jsme se proto stranu primárně překládat

¹⁵ Podrobněji rozepsáno v seznamu použité literatury.

¹⁶ COLOMER, 2008, s. 18, 19, 21

¹⁷ Tamtéž, s. 19, 21, 29

¹⁸ Tamtéž, s. 19, 20, 21

¹⁹ Srov. ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Spojené království Velké Británie a Severního Irska: devoluce – tradice – změna*. Praha, 2008, s. 136: obě varianty; Tamtéž, s. 139–140: velké „L“; ROVNÁ, Lenka. *Kdo vládne Británii?*. Praha, 2004, s. 174: malé „l“

jako „Liberální demokraté“ s tím, že pokud se v blízkém okolí vyskytnou místo názvu jiných stran označení jejich členů, píšeme na začátku malé písmeno.

Labour Party má v české literatuře nejvíce překladových variant: Strana práce²⁰, Labouristická strana²¹, Labour party²², Labour Party (nejčastěji)²³. Převod názvu jako „Strana práce“ nám nepřijde příliš vhodný, protože pro některé čtenáře může mít zavádějící konotace a především zastírá odkaz na britské labouristické hnutí. Za rovnocenná řešení považujeme počeštění „Labouristická strana“ a ponechání anglického názvu včetně obou velkých písmen „Labour Party“. Volíme druhou z těchto možností, protože v původní české literatuře převažuje. Jsme si ovšem vědomi toho, že slovo „Party“ může vedle všech ostatních „stran“ vypadat poněkud zvláštně, a proto, kde to kontext umožňuje, často saháme k jiné možné variantě: „labouristé“.

Specifikem jsou velšské a irské strany – nemají totiž anglické názvy. V případě *Sinn Féin* autor ve čtyřech z pěti případů uvádí primárně anglický překlad následovaný závorkou: *We Ourselves (Sinn Féin)* a jednou používá samotné *Sinn Féin*. Jak jsme již uvedli, v britském prostředí není běžné pracovat s anglickými názvy těchto stran. Ani na webových stránkách strany²⁴ nenajdeme oficiální anglický název. Rovněž v české literatuře pracují autoři s irským názvem „Sinn Féin“²⁵, případně bez čárky „Sinn Fein“²⁶. Domníváme se, že zachování diakritiky je v tomto případě spíše otázkou vkusu autora, nikoli věcí úzu, a protože „é“ je v českém jazyce běžný grafém, rozhodli jsme se jej v překladu zachovávat.

U stran *Fianna Fáil* a *Fine Gael* autor respektuje zvyk ponechávání irského názvu kromě dvou míst v textu. V jednom z těchto míst je překlad do anglického jazyka motivován tím, že autor vysvětluje, co názvy v irštině znamenají. Proto i my zde názvy

²⁰ ŘÍCHOVÁ, 2008, s. 142

²¹ ROVNÁ, 2004, s. 165, 168

²² ŘÍCHOVÁ, 2008, s. 143, 144

²³ FRANK, Jan. *Severní Irsko v letech 1963–1973*. Praha, 2004, s. 210; ŘÍCHOVÁ, 2008, s. 136, 138, 142; ROVNÁ, 2004, s. 166

²⁴ *Sinn Féin* [online]. <<http://www.sinnfein.ie/>>

²⁵ FRANK, 2004, s. 187, 188, 208; ŘÍCHOVÁ, 2008, s. 149

²⁶ ROVNÁ, 2004, s. 185; KOVÁŘ, Martin. „*Nepokojé*“. *Příspěvek k analýze rozhodující boje Irů za nezávislost na Velké Británii v letech 1916/19–1922*. Praha, 2004, s. 67, 68, 70

převádíme do češtiny, avšak překlad uvádíme v závorce a irský název před závorkou, nikoli naopak jako výchozí text.

*The pro-Treaty group which formed the first government became **Party of the Gael (Fine Gael)**, while the constitutional opposition, and governing party for most of the time from 1932 onwards, became **Heroes of Destiny (Fianna Fáil)**. Their names indicate the appeal of both to Irish nationalism. (s. 21)*

Kupodivu však autor stranu *Fianna Fáil* překládá jako *Heroes of Destiny*, přestože běžný překlad je *Soldiers of Destiny*²⁷. (Byť označení v historii znamenalo dokonce jednoduše „irský lid“ a moderní převod je otázkou nové interpretace.²⁸) V češtině volíme překlad nejčastější anglické varianty „Vojáci osudu“. *Fine Gael* zase spíše než „Strana Gaelů“ znamená „kmen Gaelů“²⁹, ale strana tehdy vznikla pod názvem *Cumann na nGaedheal*, který prvnímu překladu odpovídá³⁰.

*Ze skupiny podporující dohodu, která sestavila první vládu, vznikla **Fine Gael (Strana Gaelů)**, zatímco **Fianna Fáil (Vojáci osudu)** se zformovala z hnutí vystupujícího proti ústavě a od roku 1932 byla téměř nepřetržitě vládní stranou. Z obou názvů je patrný apel na irský nacionalismus. (překlad: s. 13)*

V ostatních případech po konzultaci s PhDr. Valkounem ponecháváme samotný irský název.

Velšskou *Plaid Cymru* uvádí autor vždy v závorce za anglickým překladem (v něm je ovšem nekonzistentní: používá označení *Welsh Nationalist Party*³¹ a *Party of Wales*³². Na rozdíl od irských stran pracuje samotná *Plaid Cymru* s anglickým názvem i na svém oficiálním webu (*Party of Wales*).³³ V české literatuře běžně najdeme zachovaný velšský

²⁷ Viz například <<http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/feb/24/fine-gael-fianna-fail-ireland>>

²⁸ Heslo *Fianna Fáil* v *Oxford Dictionaries - Dictionary, Thesaurus, & Grammar* [online]. <<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/Fianna-F%C3%A1il>>

²⁹ Heslo *Fine Gael* tamtéž. <<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/Fine-Gael>>

³⁰ CORCORAN, Donal. *Public Policy in an emerging state: The Irish Free State 1922-25* [online]. <<http://publish.ucc.ie/ijpp/2009/01/corcoran/05/en>>

³¹ COLOMER, 2008, s. 19

³² Tamtéž, s. 26

³³ *Plaid Cymru - the Party of Wales* [online]. <<https://www.partyof.wales/>>

název.³⁴ Bývá ovšem doplněn nějakou překladovou variantou (Strana Walesu³⁵, Velšská národní strana³⁶). V tabulkách, kde se tato strana vyskytuje po boku Skotské národní strany, volíme překlad v závorce „Velšská národní strana“.

Další britské a irské reálie

House of Commons

Co se týče britského parlamentu, museli jsme v překladu řešit především překlad dolní komory *House of Commons*. Jedná se o název velmi starý. Dnes by překlad „Sněmovna (prostého) lidu“ jako protiváha ke „Sněmovně lordů“ působil spíše nemístně. Jednou variantou je opisný překlad (např. „dolní komora britského parlamentu“³⁷), který však působí neobratně. Zavedeným překladem, který rovněž používáme my, je označení „Dolní sněmovna“.³⁸

Dáil Éireann

Dolní komora irského parlamentu se naproti tomu do češtiny nemusí překládat a ponechává se irské „Dáil“ (podobně jako u názvů politických stran). Jinak lze opsat jako „dolní komora irského parlamentu“ nebo, když je vhodný kontext, pouze „irský parlament“.

General Elections

Kalk „všeobecné volby“ může na některé čtenáře působit zvláště. Alternativou by zřejmě bylo zobecnění na „parlamentní volby“. Britský parlament má jen jednu volenou komoru, a tak nebylo potřeba rozlišení, které je vhodné v české prostředí (volby do Poslanecké sněmovny a volby do Senátu). Nicméně ve Spojeném království se konají hned čtyři různé parlamentní volby (do skotského, severoirského a velšského zákonodárského sboru a celostátní volby do Westminsteru), nehledě na volby do Evropského parlamentu, které

³⁴ ŘÍCHOVÁ, 2008, s. 138, 144; ROVNÁ, 2004, s. 181–183

³⁵ ŘÍCHOVÁ, 2008, s. 148

³⁶ ROVNÁ, 2004, s. 181

³⁷ ŘÍCHOVÁ, 2008, s. 128

³⁸ ROVNÁ, 2004, s. 127–145; ŘÍCHOVÁ, 2008, s. 136

jsou rovněž celostátní. Zdá se tedy, že užívaný³⁹ pojem „všeobecné volby“ je nakonec vhodným řešením.

New Left, New Right, New Labour

Pojmy *New Left* a *New Right* nejsou pouze britské a jejich výklad i překlad („Nová levice“ a „Nová pravice“) najdeme například ve *Slovníku politického myšlení*⁴⁰. V našem textu se ovšem vyskytuje i britské označení *New Labour*:

A centrist leadership regained control after the crushing electoral defeat of 1983. Under Tony Blair it promoted a much more pragmatic policy stance which took over many elements of Thatcherism and gained the party the sobriquet of 'New Labour'. (s. 29)

V českém diskurzu se častěji než překlad „Nová Labour“ pracuje s anglickým „New Labour“, například korpus syn2010⁴¹ uvádí sedm výskytů „New Labour“ oproti jednomu výskytu napůl počestěné varianty. Také v konzultované odborné literatuře se pracuje s anglickým označením.⁴² Domníváme se, že předpokládaný čtenář navíc tento pojem zná právě spíše anglicky.

Politologické pojmy

cleavage

Patrně nejméně ustálený překlad do češtiny má původem anglický termín *cleavage*. Je spojen s konceptem, který „patří k jednomu z nejvíce využívaných konceptů pro zachycení a vysvětlení podoby stranických systémů a strukturace politické obce a utváření dlouhodobých vazeb mezi stranami a jejich voliči“⁴³. „[K]aždý politický střet [může] produkovat konfliktní linii (*cleavage*). V nejjednodušším případě může tato konfliktní linie rozdělovat příznivce a odpůrce nějakého politického řešení. Konfliktní linie tak rozděluje členy nějakého sociálního systému na části, přičemž jako kritéria dělení mohou sloužit

³⁹ Například v ROVNÁ, 2004, s. 182–185

⁴⁰ SCRUTON, Roger. *Slovník politického myšlení*. Brno, 1983. Přeložil Petr Pithart. s. 78–79

⁴¹ SYN2010: *žánrově vyvážený korpus psané češtiny*. <<http://www.korpus.cz/>>

⁴² ROVNÁ, 2004, s. 113; ŘÍCHOVÁ, 2008, s. 142

⁴³ HLOUŠEK, Vít. *Koncept konfliktních linií v západní politické vědě a jeho proměny*. In: *Politologický časopis* 4/2002. s. 398

zásadní politicky sporné otázky, ideologie, rozdíly v politickém chování atd. Existence konfliktní linie se pak projevuje v rozdělení členů a příznivců mezi různé politické strany.“⁴⁴

Hloušek uvádí množství možných překladů: štěpení, konflikt, rozštěpení, rozpor, dělicí linie. Sám zastává používání „konfliktní linie“.⁴⁵ Další překlady popisuje Říchová: rozdělení, štěpné linie konfliktů.⁴⁶

Vzhledem k tomu, že se *cleavage* v našem textu vyskytuje včetně nějaké doplňující premodifikace, hledali jsme spíš překlad jednoslovný, abychom zbytečně nehromadili adjektiva. *Cleavage* popisuje vztah poměrně dynamický, a proto nakonec volíme výraz „štěpení“.

collective responsibility

Označuje „princip, podle kterého jsou rozhodnutí činěná v Kabinetu zavazující pro všechny jeho členy, [a ti je] musí podporovat na veřejnosti“⁴⁷. Překládáme jako „kolektivní odpovědnost“.

devolution

Jde o proces „delegování některých pravomocí z vyšší úrovně na nižší úroveň rozhodování“⁴⁸, který je ve Spojeném království spojen s rozdělením moci v některých oblastech politiky mezi celostátní vládu a vládu regionální ve Walesu, Skotsku a Severním Irsku. Rovněž také historicky úzce souvisí se vznikem tamních zákonodárných shromáždění. Kromě zaužívaného⁴⁹ překladu „devoluce“, který používáme, se nabízí ještě výraz „decentralizace“, jenž by českému čtenáři byl zřejmě bližší. Jedná se ovšem o hyperonymum. Decentralizací můžeme rozumět například pouhé geografické rozmístění státních institucí (Nejvyšší soud ČR v Brně).

⁴⁴ Tamtéž, s. 398–399

⁴⁵ Tamtéž, s. 409

⁴⁶ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Úvod do současné politologie: [srovnávací analýza demokratických politických systémů]*. Praha, 2012. s. 108

⁴⁷ ROVNÁ, 2004, s. 270

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ Například tamtéž; ŘÍCHOVÁ, 2008, s. 136, 138

plurality

Plurality v kontextu voleb označuje největší množství obdržených hlasů ze všech kandidátů. Tento termín tedy stojí proti běžnému pojetí většiny (ve smyslu nadpolovičního podílu). Slovo „pluralita“ v češtině tento význam postrádá, tudíž se v české politologii pracuje většinou s označením „relativní většina“⁵⁰. Podle Chytilka je ale tento překlad problematický, protože slovem „většina“ příliš implikuje „více než 50 %“. Chytilék tedy uvádí variantu „nejvyšší počet“.⁵¹ My se ovšem domníváme, že adjektivum „relativní“ i nezkušeného čtenáře dostatečně upozorní na to, že nejde o většinu v běžném slova smyslu. Navíc očekávaného čtenáře našeho textu by mohla spíše zmást méně obvyklá varianta, pro jejíž objasnění by v textu nebyl prostor.

first past the post

Jedná se o volební systém označovaný také jako *single member plurality (system)*. Jak napovídá tento název, voliči ve svém obvodu zvolí vždy pouze jednoho (*single member*) kandidáta, který je pak zastupuje v parlamentu. Jde o volbu jednokolovou, v níž „vítěz bere vše“, i když nedosáhne absolutní většiny (nad 50 %) – stačí mu získat nejvíc ze všech (*plurality*).⁵² V češtině je obdobou obraznějšího označení výraz „systém prvního v cíli“ či „prvního na pásce“.⁵³ Pod vlivem literatury, z níž čerpáme, se přikláníme k první variantě.

single transferable vote

Základní princip tohoto volebního systému, který je také znám jako irský systém⁵⁴ nebo britský systém poměrného zastoupení⁵⁵, spočívá zjednodušeně řečeno v tom, že volič může na svém lístku kandidáty podle vlastních preferencí seřadit a jeho hlas se pak přenáší od prvního kandidáta k dalším označeným, pokud je nejvíce preferovaný kandidát zařazen

⁵⁰ CHYTILEK, Roman, Tomáš LEBEDA, Jakub ŠEDO a Dalibor ČALOUD. *Volební systémy*. Praha, 2009, s. 22

⁵¹ Tamtéž

⁵² Tamtéž, s. 111–113

⁵³ Tamtéž, s. 112

⁵⁴ ŘÍCHOVÁ, 2012, s. 155

⁵⁵ CHYTILEK, 2009, s. 220

mezi zvolené nebo naopak vyřazen, protože byl v daný okamžik přepočtu hlasů nejslabší. V české literatuře se běžně používá označení „systém jednoho přenosného hlasu“.^{56, 57}

single-member/multi-member constituency

Dva termíny, které rozlišují volební obvody, kde je zvolen jeden, nebo více kandidátů. V české literatuře nacházíme označení „jednomandátový“ a „vícemandátový“ obvod.⁵⁸

Postupy v překladu pojmosloví

Překlad výše rozebíraných pojmů můžeme popsat i z hlediska postupů, které uvádí Knittlová⁵⁹. Prvním ze základních postupů je transkripce/transliterace (v různé míře adaptovaná úzu cílového jazyka). Tento postup volíme při převodu názvů některých politických stran (Labour Party, Plaid Cymru a zejména irské strany Sinn Féin, Fianna Fáil, Fine Gael) či politického programu (New Labour).

Zřejmě nejčastěji tihl překlad pojmů ke kalku (neboli doslovnému překladu). Ať už u pojmů politologických (collective responsibility: kolektivní odpovědnost, New Left: nová levice, New Right, nová pravice), či v případě některých reálií (General Elections: všeobecné volby, Conservative Party: Konzervativní strana). O kalku můžeme rovněž hovořit i při překladu volebního systému (single transferable vote: systém jednoho přenosného hlasu), byť zároveň dochází k amplifikaci, pokud výraz doplníme slovem „systém“.

Dalším uplatňovaným postupem byla substitute, a to například při překladu britské dolní komory (House of Commons: Dolní sněmovna). Zajímavým případem je i převod britského volebního systému (first past the post: systém prvního v cíli). *The post* je pojem pocházející z dostihového slovníku, označuje cílovou bránu, jíž probíhají koně. Do češtiny se tedy substituuje hyperonymem „cíl“, takže se vytrácí motiv dostihového prostředí (což je pro volby zřejmě důstojnější). Zároveň se domníváme, že má převod nakročeno k dalšímu uváděnému postupu, modulaci.

⁵⁶ Tamtéž, s. 220–230

⁵⁷ ŘÍCHOVÁ, 2012, s. 155–157

⁵⁸ Například v CHYTILEK, 2009, s. 23

⁵⁹ KNITTLOVÁ, Dagmar. *Překlad a překládání*. Olomouc, 2010, s. 18–19

Modulací se rozumí změna hlediska. Ať už rozdíl mezi „bytím za cílovou brankou“ a „bytím v cíli“ chápeme jako takovou změnu, nebo ne, o modulaci hovoříme v případě (single-member constituency: jednomandátový obvod). Anglický *member* odkazuje obecně k členům voleného zastupitelského sboru, zatímco český *mandát* označuje přímo funkci poslance, pověření vykonávat tuto funkci, případně v přeneseném smyslu místo ve sboru.

2.5 PŘEKLADATELSKÉ POSUNY

V této části práce se chceme věnovat průvodnímu jevu téměř každého překladu, a to překladatelským posunům. Konkrétně se zaměříme na některé typy posunů, které jsme vybrali z typologie Antona Popoviče, jak ji shrnula Edita Gromová⁶⁰.

Popovič dělí posuny především na objektivní, které nazývá „konstitutivní“, a subjektivní, které označuje jako „individuální“. Konstitutivní posun je nevyhnutelný a dochází k němu kvůli rozdílům mezi jazykem originálu a jazykem překladu na všech úrovních: morfologicko-syntaktické, lexikálně-sémantické i stylistické.

Poměrně často se ve výchozím textu vyskytují různé druhy konstrukcí s *with(out)*. Jejich překlady nám nyní poslouží jako ukázky konstitutivního posunu, protože čeština obdobnými konstrukcemi nedisponuje nebo v ní nepůsobí přirozeně.

With může jednak uvozovat *verbless clause* postmodifikující jmennou frázi⁶¹:

England, with roughly five-sixths of the population of the British Isles, and above all London, with its overwhelming economic and cultural impact, remain the social centres of gravity whatever the formal political arrangements. (s. 17)

Překládáme pomocí přívlastku volného a těsného (alternativou by bylo například použití vedlejší věty přívlastkové):

Anglie, počtem obyvatel tvořící přibližně pět šestin populace britských ostrovů, a především ekonomicky a kulturně nesmírně vlivný Londýn zůstávají společenskými centry bez ohledu na formální politické uspořádání. (překlad: s. 7)

⁶⁰ GROMOVÁ, Edita. *Úvod do translologie*. Nitra, 2009, s. 56–70

⁶¹ QUIRK Randolph. *A Comprehensive grammar of the English language*. London, 1985, s. 704

Další příklad ukazuje *with* v obdobné funkci, ale tentokrát uvozuje *nonfinite clause*⁶²:

Parliamentary government, with power centralised in a cabinet supported by a partisan majority in the lower house, goes back (...). (s. 17)

V překladu volíme řešení pomocí vedlejší věty přívlastkové:

Tradice parlamentní vlády, kdy je moc soustředěna v kabinetu opírajícím se o stranickou většinu v dolní komoře, sahá (...). (překlad: s. 7)

V následujícím souvětí vidíme další možnou funkci *with*. Zde je součástí *clause* vyjadřující průvodní okolnosti nebo příčinu⁶³:

Class cleavages were intensified in the inter-war period by the removal of cross-cutting territorial cleavages, with the secession of southern Ireland, and the general decline of religion as a serious political force. (s. 18)

Přeložili jsme příslovečným určením příčiny:

Třídní štěpení zesílilo mezi válkami, kdy oddělením jižní části Irska zaniklo štěpení teritoriální, které procházelo celou společností, a snížil se význam otázky náboženství jako hybné politické síly. (překlad: s. 8)

Méně časté byly vazby s *without*. Následující ukázka je příkladem, kdy se v českém jazyce hodí použít vedlejší větu příslovečnou se spojkou „aniž“, vyjadřující průvodní okolnosti děje.

It can receive substantial benefits from the EU without attracting too much attention. (s. 22)

Z EU může čerpat vysoké příspěvky, aniž by na sebe strhávalo příliš pozornosti. (překlad: s. 15)

Individuální posun odkrývá překladatelův idiolekt a vychází z interpretace originálu, typickým příkladem je simplifikace a explikace.⁶⁴ Za jeden z druhů individuálního posunu

⁶² Tamtéž

⁶³ Tamtéž, s. 1105

můžeme považovat posun tematický, který se týká především reálií originálu a jejich převodu do cílového textu.⁶⁵

Následující úryvek je ukázkou explikace v překladu. Domníváme se, že jde o vhodné přiblížení významu k cílovému příjemci. Přestože znalejšímu čtenáři by mohl stačit kontext daný předcházející větou, slova jako „unie“ či „svaz“ mají v českém prostředí zejména jiné, v tomto případě zavádějící, konotace.

The United Kingdom included the territory of the present Republic of Ireland until 1922. The Republic inherited most of its political institutions and much of its political culture from the union. (s. 17)

Spojené království zahrnovalo území dnešní Irské republiky do roku 1922. Irsko převzalo ze společného státu většinu svých politických institucí a velkou část politické kultury. (překlad: s. 7)

Výraz *mainland Britain* je na první pohled poněkud problematický. Budeme-li exaktní, myslí se jím ta část Spojeného království, která se nachází na ostrově Británie. Nicméně z kontextu je zřejmé, že jde pouze o obrat, kterým se autor snaží kontrastovat mezi Severním Irskem na jedné straně a Skotskem a Walesem na straně druhé. V češtině není kalk „pevninská Británie“ zaveden a navíc by příslovečné určení místa působilo vedle podmětu „Skotsko a Wales“ zvláště. Pro lepší srozumitelnost jsme se tedy rozhodli význam odkrýt.

In mainland Britain, Scotland and Wales give strong support to Labour but also to Nationalist parties pressing for regional independence. In Northern Ireland the British unionists and Irish nationalists monopolise local representation. (s. 19)

Skotsko a Wales na rozdíl od Severního Irska silně podporuje labouristy, ale také nacionalistické strany prosazující nezávislost regionu. Křesla v zákonodárném shromáždění Severního Irska si mezi sebou rozdělují britští unionisté a irští nacionalisté. (překlad: s. 10)

⁶⁴ GROMOVÁ, 2009, s. 60–61

⁶⁵ Tamtéž, s. 62–63

V další větě, kde je řeč o irské Labour Party, jsme naopak simplifikovali. Důležitý je podle nás protiklad Británie – Irsko, který by mohl být popisováním významu „all-“ zastřen.

*The Labour Party, an offshoot of the **all-British** Labour movement, had held aloof from the nationalist controversies of the 1920s in its pursuit of social reform. (s. 21)*

*Labour Party, odnož **britského** labouristického hnutí, se od nacionalistických sporů 20. let držela stranou a usilovala o sociální reformu. (překlad: s. 13)*

Poslední příklad spojuje vynechání informace a explikaci. Informaci obsaženou ve slově *neighbourhood* (tyto školy většinou navštěvují žáci z blízkého okolí) nelze dost dobře stručně vyjádřit. Přídavné jméno „sousedský“ kolokuje spíše s výrazy jako „výpomoc“ či „vztahy“, nikoli „škola“. Jelikož navíc nejde o informaci z hlediska tohoto vyjádření podstatnou, rozhodli jsme se ji vynechat. Na druhé straně si nemůžeme vystačit s nepřirozeným „zavést všeobecné školy“, a na základě historického kontextu proto (byť pomocí poměrně obecných slov) stručně vysvětlujeme.

*The subsequent Labour government's attempts to impose widely unpopular measures such as **comprehensive (neighbourhood) schools** and a further redistribution of wealth gave strength to a New Right element in the Conservative Party. (s. 28)*

*Následné pokusy labouristické vlády zavést široce nepopulární opatření jako **přechod k systému všeobecných škol** a další přerozdělování statků posílily v Konzervativní straně proud Nové pravice. (překlad: s. 23)*

Bylo by chybou domnívat se, že jsou podobné posuny nedostatkem překladu, avšak netvrdíme, že se jedná o nejlepší možná řešení. Popovič pro posuny, které jsou ze své podstaty chybné a vychází z nepochopení originálu, vyhradil kategorii negativních posunů⁶⁶ a my věříme, že jsme se jich při práci na tomto překladu v co největší míře vyvarovali.

⁶⁶ Tamtéž, s. 63

ZÁVĚR

Prvním záměrem této práce bylo přeložit do češtiny anglický politologický text. Na překladu jsme pracovali, jako by vznikl v době vydání výchozího textu a byl součástí celé překládané publikace. Mezi naše hlavní úkoly patřil vhodný převod pojmosloví, rozvolnění syntaxe dle žánrově-stylistických norem cílové kultury a zachování referenční funkce originálu.

Komentář byl druhou, avšak neméně důležitou částí práce. Jeho první tři podkapitoly, tedy profil cílového textu, analýzu výchozího textu a překladatelská metoda patřily v logice překladatelské práce na její začátek a poskytly nám dobrou oporu při úvahách nad možnými překladatelskými řešeními.

Při překladu terminologie bylo důležité pracovat s existující českou literaturou ze souvisejících oborů. O této fázi práce na překladu jsme pohovořili v podkapitole o problémech v překladu. Právě tato činnost byl pro nás, co se zkušeností týče, zřejmě nejpřínosnější. Rovněž obohacující byla zkušenost s osobními konzultacemi nejen s vedoucím práce, ale i s historikem Jaroslavem Valkounem. Na bakalářské práci tohoto typu nám přišlo vhodné vyzkoušet si některé pracovní návyky, které, jak doufáme, upotřebíme i v praxi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

PRIMÁRNÍ LITERATURA (VÝCHOZÍ TEXT PRO PŘEKLAD)

COLOMER, Josep Maria. *Comparative European politics*. 3rd ed. London: Routledge, 2008, ix, 310 s. ISBN 978-0-415-43756-1.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

Translatologie a lingvistika

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.

DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 3. vyd. Praha: Academia, 2006, 673 s. ISBN 80-200-1413-6.

GROMOVÁ, Edita. *Úvod do translatologie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009, 94 s. ISBN 978-80-8094-627-2.

KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 291 s. ISBN 978-80-244-2428-6.

NORD, Chrisitane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Amsterdam: Rodopi, 1991, 250 s. ISBN 90-5183-311-3.

QUIRK Randolph, Sidney GREENBAUM, Jan SVARTVIK a Geoffrey N. LEECH. *A Comprehensive grammar of the English language*. London: Longman, c1985, x, 1779 s. ISBN 0-582-51734-6.

WAUGH, Linda R. *The Poetic Function in the Theory of Roman Jakobson*. In: *Poetics Today*, Vol. 2, No. 1a, Roman Jakobson: Language and Poetry (Autumn, 1980), s. 57–82.

Historie

FRANK, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*. Praha: Triton, 2006, 222 s. ISBN 80-7254-735-6.

FRANK, Jan. *Severní Irsko v letech 1963–1973*. In: KOVÁŘ, Martin a Vladimír NÁLEVKA. Dvacáté století: ročenka Semináře nejnovějších dějin Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (2004). Praha: Filozofická fakulta UK, 2004, 406 s. ISBN 80-7308-094-X.

KOVÁŘ, Martin. „Nepokoje“. *Příspěvek k analýze rozhodující boje Irů za nezávislost na Velké Británii v letech 1916/19–1922*. In: KOVÁŘ, Martin a Vladimír NÁLEVKA. Dvacáté století: ročenka Semináře nejnovějších dějin Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (2004). Praha: Filozofická fakulta UK, 2004, 406 s. ISBN 80-7308-094-X.

MOODY, T a F MARTIN. *Dějiny Irska*. 3. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 499 s. ISBN 978-80-7422-179-8. Přeložili Milena Pellarová a Miloslav Korbělík.

MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*. 2. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 656 s. ISBN 978-80-7106-432-9. Přeložili Ivo Šmoldas, Miloslav Korbělík, Michal Kalina a Jana Spurná.

Politologie

HLOUŠEK, Vít. *Koncept konfliktních linií v západní politické vědě a jeho proměny*. In: Politologický časopis 4/2002. s. 398–414.

CHYTILEK, Roman, Tomáš LEBEDA, Jakub ŠEDO a Dalibor ČALoud. *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009, 375 s. ISBN 978-80-7367-548-6.

ROVNÁ, Lenka. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 280 s. ISBN 80-86429-27-X.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Spojené království Velké Británie a Severního Irska: devoluce – tradice – změna*. In: DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008, s. 95–153. ISBN 978-80-245-1357-7.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Úvod do současné politologie: [srovnávací analýza demokratických politických systémů]*. Praha: Portál, 2012, 207 s. ISBN 978-80-262-0218-9.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Západoevropské politické systémy: komparace politických systémů*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2009, 290 s. ISBN 978-80-245-1516-8.

Slovníky a korpusy včetně internetových

Cambridge Dictionary: Find Meanings, Definitions & Translations [online]. Cambridge University Press. Dostupné z WWW: <<http://dictionary.cambridge.org/>>.

HORNBY, Albert Sydney a Joanna TURNBULL. *Oxford advanced learner's dictionary of current English*. 8th ed. Oxford: Oxford University Press, c2010, xii, 1732, příl. ISBN 978-0-19-479914-0.

KLÉGR, A. – MALÁ, M. – ROHRAUER, L. – ŠALDOVÁ, P. – VAVŘÍN, M.: *Korpus InterCorp – angličtina, verze 8 z 4. 6. 2015*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz/>>.

KŘEN, M. – BARTOŇ, T. – CVRČEK, V. – HNÁTKOVÁ, M. – JELÍNEK, T. – KOCEK, J. – NOVOTNÁ, R. – PETKEVIČ, V. – PROCHÁZKA, P. – SCHMIEDTOVÁ, V. – SKOUMALOVÁ, H.: *SYN2010: žánrově vyvážený korpus psané češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz/>>.

Linguee | Dictionary for German, French, Spanish, and more [online]. Linguee GmbH. Dostupné z WWW: <<http://www.linguee.com/>>.

Oxford Dictionaries - Dictionary, Thesaurus, & Grammar [online]. Oxford University Press Dostupné z WWW: <<http://www.oxforddictionaries.com/>>.

ROSEN, A. – VAVŘÍN, M.: *Korpus InterCorp – čeština, verze 8 z 4. 6. 2015*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz/>>.

Seznam Slovník - on-line překlad z češtiny do angličtiny, francouzštiny, němčiny, španělštiny, italštiny, ruštiny, slovenštiny a naopak [online]. Seznam.cz – Lingea s.r.o. Dostupné z WWW: <<http://slovník.seznam.cz/>>.

Slovník spisovného jazyka českého [online]. Ústav pro jazyk český, v. v. i. Dostupné z WWW: <<http://ssjc.ujc.cas.cz/>>.

OSTATNÍ INTERNETOVÉ ZDROJE

CORCORAN, Donal. *Public Policy in an emerging state: The Irish Free State 1922-25* [online]. [cit. 2015-07-26]. Dostupné z WWW: <<http://publish.ucc.ie/ijpp/2009/01/corcoran/05/en>>.

TITLEY, Gavan. *Beyond the yin and yang of Fine Gael and Fianna Fáil* [online]. [cit. 2015-07-28]. Dostupné z WWW:

<<http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/feb/24/fine-gael-fianna-fail-ireland>>.

BBC NEWS | Election 2010 | Results | United Kingdom - National Results [online]. [cit. 2015-05-07]. Dostupné z WWW:

<<http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>>.

Comparative European Politics: Political Institutions in Europe: Josep M. Colomer: 9780415437561: Amazon.com: Books [online]. [cit. 2015-05-07]. Dostupné z WWW:

<<http://www.amazon.com/Comparative-European-Politics-Political-Institutions/dp/0415437563>>.

Kdo je SLON [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z WWW: <http://www.slon-knihy.cz/o_naklkladatelstvi.php>.

Plaid Cymru - the Party of Wales [online]. [cit. 2015-07-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.partyof.wales/>>.

Professor Ian Budge Professor Emeritus [online]. [cit. 2015-05-07]. Dostupné z WWW: <<https://www.essex.ac.uk/government/staff/profile.aspx?ID=422>>.

Publikační činnost PhDr. Jaroslav Valkoun [online]. [cit. 2015-04-23]. Dostupné z WWW: <<http://usd.ff.cuni.cz/node/51?q=node/176>>.

Sinn Féin [online]. [cit. 2015-07-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.sinnfein.ie/>>.

OSOBNÍ SDĚLENÍ

PhDr. Jaroslav VALKOUN. Ústav světových dějin, Filozofická fakulta UK, Náměstí Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1. Dne 18. a 19. 4. 2015.

PŘÍLOHA – TEXT ORIGINÁLU